

04 Etter USAID-forliket:
Hvem tør å ta imot
USA-penger heretter?

08 Third Culture Kids:
Uten et sted som
føles som hjemme

32 Mosambik:
Slitne våpen
blir til kul kunst

Zimbabwe – folkestyre
i uniform **Side 12**

BISTANDSAKTUELT

NR 3 – MAI 2018 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Full gass, på vei mot ut- rydding av malaria

Habiba Suleiman Seif er eneste kvinnelige malariaovervåker og en av få kvinner som kjører motorsykkel på Zanzibar. De siste seks årene har hun besøkt hvert eneste hjem på den 2500 kvadratkilometer store øygruppa. **Side 16**

Foto: Sofi Lundinx, Moses Chisale, Aaron Ufumeli /NTB Scanpix.

«Vi setter over til NRKs
korrespondent i Nairobi...»

Side 28

Aktuelt

« Det er etisk problematisk å ikke benytte ubrukte skogpenger til

å redde liv, når det er en så desperat mangel på nødhjelp. »

Hilde Frafjord Johnson, generalsekretær i KrF.

Et kostbart forlik

Leder

Saken der Norsk Folkehjelp har måttet et inngå et kostbart forlik med amerikanske myndigheter har viktige prinsipielle sider. Den bærer også bud om en utvikling med potensielt dramatiske konsekvenser for internasjonal bistand. Sistnevnte gjelder særlig muligheten for å drive og få finansiert uavhengig hjelpearbeid i konfliktområder – samtidig som bistandsaktørers nøytralitet er ivaretatt.

I utgangspunktet er det ønskelig at bistandsorganisasjoner har ulike økonomiske støttespillere – for å sikre langsiktig bærekraft og unngå økonomisk avhengighet av enkeltaktører. Norsk Folkehjelp er blant de bistandsorganisasjonene i Norge som gjennom årene har maktet å gjøre seg mindre avhengig av finansiering fra norske offentlige myndigheter, blant annet gjennom amerikansk støtte. Siden 2004 har Folkehjelpa mottatt om lag 1,25 milliarder kroner fra USAs statlige bistandsmyndigheter.

Pengene er blant annet brukt til å finansiere organisasjonens omfattende arbeid med å rydde miner. Tusener av menneskeliv er trolig spart som følge av slike tiltak. I framtiden kan imidlertid slike aktiviteter være truet av at bistandsgivere stiller stadig strengere krav.

At bistandsgivere stiller krav om detaljerte, solide søknader og nøye rapportering av gjennomføring, resultater og pengebruk i det enkelte prosjekt eller program er rimelig. Hovedhensikten med de amerikanske reglene – at man vil sikre seg mot at bistand skal tilfalle «terroraktører» – må man også ha sympati med.

Det spesielle med USAs regler er likevel at landet ikke bare stiller krav til det enkelte tiltak, men krever at amerikansk lovverk gjøres gjeldende også for alle øvrige tiltak utenlandske organisasjoner driver og har drevet, overalt i verden. Det spesielle er også at kravet ikke bare stilles til organisasjonene selv, men også deres lokale samarbeidspartnere, i flere ledd. Når et kurs i menneskerettigheter og demokrati for ungdommer i Gaza blir rubrisert som terrorstøtte ser man hvor kompliserende og kontraproduktive slike krav kan bli.

En lignende tilstramming i amerikansk regelverk – med ødeleggende konsekvenser for helsearbeid blant kvinner i utviklingsland – har vi nylig også sett i forbindelse med gjeninnføringen av The Mexico City Policy (også kalt Global Gag Rule), en regel som skal hindre støtte til organisasjoner som legger til rette for eller informerer om abort.

Uavhengighet og nøytralitet har vært et sentralt prinsipp i humanitært arbeid – helt siden Henri Dunants ideer på 1800-tallet om nøytral beskyttelse av helsepersonell under krig. Dagens utvikling, der amerikansk innenrikspolitik, sikkerhetspolitiske egeninteresser og ideologisk-religiøse særkrav får økt innflytelse over internasjonal bistand, gir grunn til bekymring.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Norsk støtte

Norsk bistand direkte til organisasjoner i utviklingsland faller kraftig. Dette skjer til tross for at regjeringen har forpliktet seg til det motsatte – å gi mer penger til lokale aktører.

Av Tor Aksel Bolle

Mer penger må nå frem til de lokale organisasjonene.

Ikke bare fordi kostnadsnivået i disse landene ofte er lavere enn i Oslo og andre vestlige hovedsteder. Men også fordi nærhet til beslutninger forsterker det lokale eierskapet til den utviklingen støtten skal bidra til, sa Børge Brende da han åpnet Norad-konferansen i desember 2016.

Men norsk bistandsstatistikk viser at den norske støtten som gis direkte til organisasjoner i fattige land faktisk har gått jevnt nedover de siste fem årene. I 2013 ga Norge 986 millioner kroner direkte til «lokale organisasjoner» – definert som lokale organisasjoner som var Norges avtalepartner. Den knappe milliard den gang utgjorde omtrent 14,5

prosent av den samlede norske bistanden som ble gitt via sivilsamfunnsorganisasjoner, inkludert både langsiktig bistand og humanitær nødhjelp.

Fire år senere, i 2017, var det 603 millioner kroner som gikk direkte til lokale organisasjoner – tilsvarende litt over åtte prosent av total bistand gitt til sivilsamfunnsorganisasjoner.

– **Veldig skjevt**

– Dette er ikke en positiv utvikling. Kirkens Nødhjelp har vært veldig tydelige overfor UD om behovet for å øke støtten til lokale organisasjoner og viktigheten av å leve opp til forpliktelsene som ligger i The Grand Bargain som Norge signerte etter Verdens humanitære toppmøte i mai 2016. Vi opplever at vi har en god dialog med UD om disse spørsmålene, sier Arne Næss-Holm

■ NORGE OG FN

5,2

millioner kroner har Norge brukt de to siste årene på å fremme sitt kandidatur til FNs sikkerhetsråd. Det kom fram etter Christian Tybring-Gjedde fra Frp spurte utenriksminister Eriksen-Søreide om kostnadene.

■ SVINDEL

Røde Kors ble svindlet for millionbeløp i Madagaskar

Norges Røde Kors er blitt svindlet for minst 1,2 millioner kroner på Madagaskar. Det mangler dokumentasjon for bruken av ytterligere 8,2 millioner kroner. Lokalt ansatte forfalsket bilag og manipulerte vekslingskursene. Røde Kors i Norge har informert Økokrim i Norge, og vil nå vurdere videre juridiske grep.

til «de lokale» stuper

som er rådgiver for humanitær beslutningspåvirkning i Kirkens Nødhjelp.

Næss-Holm sier at Kirkens Nødhjelp har arbeidet i mange år for at organisasjoner basert i utviklingsland skal få mer innflytelse og en større andel av pengene. KN har blant annet skrevet under på *Charter for Change*, der de sammen med rundt 30 andre organisasjoner har forpliktet seg til at minst 20 prosent av pengene de bruker på humanitært arbeid skal gå direkte til sør-baserte organisasjoner.

– Bildet er tydelig: Det er forsvinnende lite som går direkte til nasjonale og lokale organisasjoner. Troverdige beregninger viser at det er rundt 0,3 prosent av den totale humanitære hjelpen. Så fordelingen er veldig skjev, og vi mener at dette må endres, sier han.

Tall fra Norad viser bare rundt 0,2 prosent av Norges humanitære bistand gis gjennom avtaler der nasjonale og lokale organisasjoner er avtalepartner. Det betyr at så og si all humanitær innsats går via FN og store, internasjonale vestlige organisasjoner. Noe av dette når ut til lokale aktører, men da er det gjerne minst én organisasjon som er mellomledd. Norges praksis er helt

på linje med alle store giverland: svært, svært lite av både den humanitære og langsiktige bistanden gis direkte til organisasjoner som er fra fattige land.

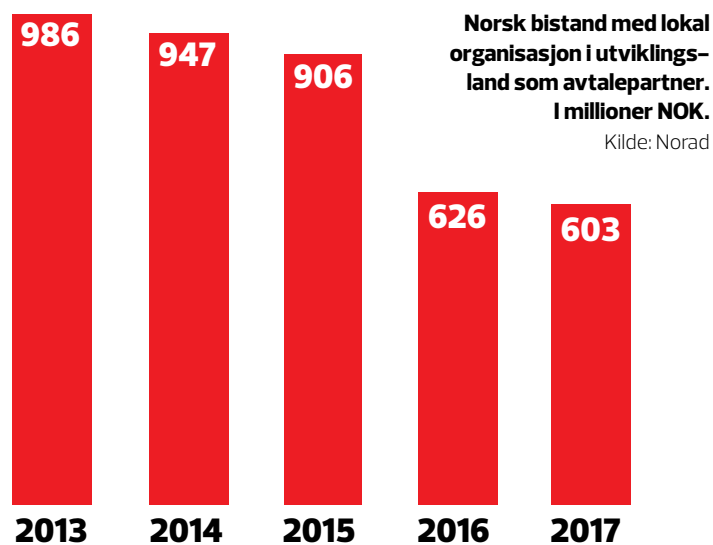
Langt unna målet

Denne skjeve fordelingen av penger, og dermed også makt og innflytelse, har blitt kritisert i mange år uten at det har skjedd noen endringer.

På Verdens humanitære toppmøte for to år siden sluttet imidlertid Norge samt 50 andre land og organisasjoner seg til en målsetting om at 25 prosent av den humanitære hjelpen skal gå så direkte som mulig til lokale og nasjonale aktører innen 2020. Men etter møtet begynte kranglingen. Man brukte nesten ett år på å diskutere «teknikaliteter», blant annet hvilke organisasjoner som er nasjonale og lokale og hva det vil si at penger gå så direkte som mulig «til organisasjoner i utviklingsland.

Omsider ble givere og organisasjoner enige. Blant annet om at formuleringen «så direkte som mulig» til organisasjoner og andre aktører i utviklingsland kan innebære ett mellomledd på veien.

Norge må rapportere til en komité

som skal passe på at giverne følger opp sine forpliktelser etter Istanbul-møtet. I rapporten heter det at Norge har økt støtten til de FN-styrte landbaserte humanitære fondene. Fra norsk side understreker man at disse fondene gir rundt 20 prosent av sine midler direkte til lokale organisasjoner.

Næss Holm i Kirkens Nødhjelp mener det trengs mer.

– Det er bra at Norge gir penger til disse fondene som igjen gir rundt 20 prosent av sine midler til lokale organisasjoner. Men den totale støtten til de landbaserte fondene fra giverlandene som har signert The Great Bargain utgjør kun 4-5 prosent av den samlede humanitære innsatsen deres. Så det må mye mer til hvis man skal å nå målet om 25 prosent innen 2020, sier han.

Giverlandene må øke den direkte støtte til lokale og nasjonale aktører med minst 15-20 prosent årlig hvis de skal være i nærheten av å nå målet fra Istanbul om at en fjerdedel av den humanitære hjelpen skal gå direkte til lokale aktører, ifølge anslag gjort av den danske tenketanken Local2global.

– FN og organisasjonene blokkerer

Mange er skuffet over oppfølgingen etter det humanitære toppmøtet. En av dem er Sudhansu S. Singh, som leder den indiske organisasjonen Humanitarian Aid International. Singh har deltatt i ulike komiteer som har fulgt opp toppmøtet i Istanbul og føl-

ger prosessene tett.

– Jeg er svært skuffet over mangelen på framgang og politisk vilje til å gjøre reelle endringer. Langt mer av den humanitære hjelpen bør gis direkte til lokale og nasjonale organisasjoner fordi det er billigere, raskere og mer effektivt. Det samme gjelder i stor grad også den langsiktige bistanden, sier Singh.

Han mener den største hindringen for reelle endringer er FN og de store internasjonale organisasjonene.

– Hvis de får fortsette å styre denne prosessen, så kommer vi til å diskutere i all evighet uten at noe skjer. FN-organisasjonene og de store internasjonale organisasjonene sier mye riktig, men viser liten ekte vilje til å gi slipp på innflytelse og penger, sier Singh.

Han mener at det er i Norges og andre givers interesse at de gir mer direkte til lokale aktører.

– Det er giverne som betaler, det er deres penger som brukes lite effektivt når pengene går via lag på lag med internasjonale organisasjoner før hjelpen når fram, sier han.

– Men det er jo veldig vanskelig for Norge og andre givere å ha avtaler direkte med utallige lokale organisasjoner?

– Jeg forstår at det er vanskelig. Men det finnes løsninger, man kan opprette fond og koordinerende mekanismer i utviklingslandene. Men det bør ikke være mer enn ett ledd mellom giveren og den lokale organisasjonen.

– Mange givere er redde for at penger skal bli misbrukt og at nasjonale og lokale organisasjoner ikke er i stand til å påta seg store oppgaver. Forstår du det?

– Ja. Men ingenting er risikofritt i denne bransjen, og det er jo absolutt ikke slik at dagens system er noen garanti mot sløseri og svindel. Lokale og nasjonale aktører må få mer medbestemmelse, innflytelse og penger. Da vil kapasiteten også øke. ■

Sudhansu S. Singh, leder av indiske Humanitarian Aid International

«Hvis FN og de internasjonale organisasjonene får fortsette å styre denne prosessen, så kommer vi til å diskutere i all evighet.»

4 **Aktuelt**

Norske bistandsorg tå hev etter Folkehj

Norsk Folkehjelp har handlet i strid med USAs anti-terrorlover, mener amerikanske USAID. Derfor må organisasjonen tilbakebetale millioner i støtte. Kan reglene også ramme oss, spør andre norske bistandsaktører. **Av Tor Aksel Bolle**

Norsk Folkehjelp inngikk i april et historisk forlik med den amerikanske statlige bistandsorganisasjonen USAID. Forliket innebar tilbakebetaling av om lag 16 millioner kroner. Aldri tidligere har en norsk organisasjon måtte tilbakebetale et beløp av en slik størrelsesorden til en statlig giver.

Amerikanske myndigheter viste til en kontrakt inngått mellom USAID og Folkehjelpa om nødhjelpsleveranser i Sør-Sudan i 2012. De mente at den norske organisasjonen har brutt vilkår i kontrakten om at støttemottakere ikke skal ha kontakt med personer eller organisasjoner som står på USAs forbudsliste.

Saken har vakt oppsikt både i det norske og det internasjonale bistandsmiljøet.

Forskjellig tolkning

Alle organisasjoner som får penger fra den statlige amerikanske bistandsorganisasjonen USAID må avgi et løfte om at virksomheten ikke har vært i strid med de svært strenge amerikanske anti-terrorlovene. Tidsrammen for garantien er satt til «de siste ti år».

USAID har i saken lagt til grunn at garantien ikke bare skal gjelde de tiltakene en organisasjon får støtte til, men at den skal ha en *global* rekkevidde. Garantien skal med andre ord gjelde *all* arbeid den norske organisasjonen har gjort de siste ti årene, i alle land.

Norsk Folkehjelps fortolkning var derimot at organisasjonen kun ga en garanti for land og prosjekter der penger fra USAID ble brukt. De to prosjektene hvor amerikanske myndigheter mener Folkehjelpa har brutt regelverket er et minerydingsprosjekt i Iran og et kurs i menneskerettigheter for ungdom i Gaza. Ingen av disse prosjektene var betalt av USAID.

Per Nergaard, assisterende generalsekretær i Norsk Folkehjelp, un-

«Min avdeling vil gi høyeste prioritet til denne typen saker, og vi kommer til å forfølge dem aggressivt.»

Ann Calvaresi Barr,
generalinspektør USAID

derstreker at organisasjonen bestriker at den på noen måte har støttet terrororganisasjoner eller stater som bidrar til terror.

– Vi mener at kravene er urimelige og de er feil. Prinsipielt skulle vi gjerne kjørt denne saken for retten, men vi mangler muskler i møte med det amerikanske rettssystemet. Så vi har akseptert forlikssummen på drøyt to millioner dollar. Det gjør vi for å bli ferdig med saken, slik at vi kan fokusere på det viktige arbeidet vi gjør for en mer rettferdig verden, sier han.

Krass kritikk

I pressemeldingen sendt ut av amerikanske myndigheter etter forliket kommer amerikanske tjenestemenn med skarp kritikk av Norsk Folkehjelp. De to som uttaler seg er Geoffrey S. Berman, som representerer USAs påtalemyndigheter, og Ann Calvaresi Barr, generalinspektør i USAID.

– Å gi falsk informasjon for å sikre seg amerikanske penger er ikke bare et brudd på USAs lover, det er også et alvorlig tillitsbrudd. Og når falske påstander skjuler en organisasjons materielle støtte til terrororganisasjoner og stater som støtter terror er bruddene med regelverket enda mer alvorlig. Min avdeling vil gi høyeste prioritet til denne typen saker, og vi kommer til å forfølge dem aggressivt, uttaler USAID-talskvinnen i pressemeldingen.

Overrasket over språkbruk

Per Nergaard sier til Bistandsaktuelt at Folkehjelpa ble overrasket over den harde språkbruken.

– Den juridiske forliksteksten er jo mer moderat. Sakens kjerne er at vi har hatt en annen fortolkning av avtalen vi inngikk med USAID enn det USAID har hatt. Vi mener selvfølgelig at de to aktuelle prosjektene, eksplosiv-rydding i Iran og ungdomsprosjektet i Gaza, var gode og helt legitime prosjekter. De var jo heller ikke finansiert av amerikanske penger, sier Nergaard.

Han er tydelig på at denne saken vil få følger for hvordan Norsk Folkehjelp jobber, både i forhold til valg av samarbeidspartnere og med kontraktene de inngår

– Vi håper jo å opprettholde et godt forhold til alle våre donorer, også til USAID. Men det er klart at denne saken viser hvor viktige det er

I 2012 signerte Norsk Folkehjelp en avtale med USAID om å yte nødhjelp i Sør-Sudan. Som et ledd i avtalen underskrev organisasjonen på at den aldri hadde støttet aktører oppført på amerikanske anti-terror-lister. Bildet viser Folkehjelp-ansatte som deler ut mat til internt fordrevne.

Foto: Norsk Folkehjelp

Organisasjoner på elpe-forlik

Regler med globalt omfang

USAID, USAs motstykke til No-rad, krever at organisasjoner som mottar støtte ikke skal bryte med amerikanske anti-terrorregler.

Reglene innebærer at støttemottakere må forsikre om at de ikke har hatt noen form for tilknytning eller samarbeid med organisasjoner, personer eller stater som står på amerikanske forbudslister. Reglene gjelder på globalt nivå – og garantien skal omfatte de siste ti årene.

For øyeblikket står Iran, Syria, Sudan og Nord-Korea på USAs «svarteliste» for stater.

Listen over svartelistede personer og organisasjoner inneholder tusenvis av navn på personer, selskaper og organisasjoner. Den oppdateres jevnlig.

at vi er ekstremt nøye når vi vurderer rekkevidden av de kontraktene vi inngår. Vi må derfor bruke mer tid og ressurser på forarbeid, slik at vi er sikre på at vi ikke gjør noe feil.

Vurderer videre samarbeid

Norsk Folkehjelps eneste gjenværende kontrakt med USAID går ut denne våren. Nå vurderer organisasjonen om den skal fortsette samarbeidet med det statlige amerikanske direktoratet, en aktør som i mange år har bidratt med svært viktig økonomisk støtte til hjelpearbeidet.

Nergaard understreker at Folkehjelpa ikke kan samarbeide med givere som har krav som gjør at den norske organisasjonen får mindre handlingsfrihet i forhold til de humanitære eller politiske valg de ønsker å gjøre.

Har vært en viktig giver

– Da vil dere heller si nei til støtte?

– Ja, hvis det er for mange restriksjoner og begrensinger i avtalene, så vil vi måtte avstå fra samarbeid, sier Nergaard.

USAID har vært en svært viktig giver for Norsk Folkehjelp. Organisasjonen mottok i 2016 drøyt 38 millioner kroner fra det amerikanske direktoratet og i 2015 nærmere 33 millioner kroner. I 2014 var støtten på 28 millioner.

Folkehjelpa mottar fortsatt store beløp fra det amerikanske utenriksdepartementet. Organisasjonen har løpende avtaler om støtte på over 400 millioner kroner de kommende årene. Det er i all hovedsak støtte til minerydding i en rekke land. Men Nergaard opplyser at kontraktene med UD ikke inneholder de samme strenge klausulene som avtalen med USAID. ■ Fortsetter på neste side →

6 Aktuelt

Fortsetter fra forrige side →

Flyktningshjelpen: – Våre jurister gransker saken

Flyktningshjelpen og Kirkens Nødhjelp studerer nå USAID-forliket med lupe. De to organisasjonene mottar – i likhet med Norsk Folkehjelp – store beløp fra amerikanske myndigheter. **Av Tor Aksel Bolle**

– VI ER nå i ferd med å gå grundig gjennom forliket mellom USAID og Folkehjelpen, sier avdelingssjef i Flyktningshjelpen Ole Solvang.

I fjor mottok Flyktningshjelpen rundt 410 millioner kroner fra amerikanske myndigheter. Støtten gikk blant annet til arbeid med matvaresikkerhet, utdanning og drift av flyktingleirer.

Solvang forteller at organisasjonen har hyret opp juridisk ekspertise for å få klarhet i om forliket og USAIDs kontraktsfortolkninger kan få betydning for Flyktningshjelpen.

– Samtidig er det viktig å understreke at vi er vant til at våre givere stiller krav og at vi har veldig gode rutiner og systemer som skal forhindre at hjelp havner på avveie, sier Solvang som er sjef for Flyktningshjelpens avdeling for «Partnership and Policy».

– David Abrams, den amerikanske aktivisten som leverte inn klagen på Norsk Folkehjelp, sa i et intervju med Bistandsaktuelt at han har levert inn klager – på to «store, europeiske hjelpeorganisasjoner». Er dere bekymret?

– Vi har ingen informasjon som tilsier at Flyktningshjelpen er i søkelyset på den måten. Vi har lang erfaring i å forholde oss til krav fra amerikanske myndigheter, og vi har, som sagt, gode systemer som skal forhindre at hjelp havner på avveie.

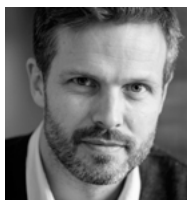
– Er det aktuelt for Flyktningshjelpen å stanse samarbeidet med amerikan-

ske myndigheter på grunn av de strenge kravene fra USAID?

– Nei, foreløpig har vi ikke sett noen konflikt mellom de humanitære prinsippene vi har arbeidet etter og kravene fra amerikanske myndigheter. Det er jo vurderinger vi alltid gjør når vi mottar støtte. I det øyeblikket vi føler at en giver har betingelser som er i strid med humanitære prinsipper så kan vi ikke lenger motta støtte fra den giveren.

Også Kirkens Nødhjelp mottar støtte fra USAID. I amerikanske myndigheters oversikt over landets bistand framgår det av den norske organisasjonen har en avtale med USAID fra 2017 med en ramme på rundt 8,5 millioner kroner. Den norske organisasjonen skal bruke den amerikanske støtten til arbeid med vann og sanitære forhold under humanitære kriser. Kirkens Nødhjelp mottok også støtte til et prosjekt i Vietnam i perioden 2006 til 2009.

Kommunikasjonsmedarbeider Hege Kristin Ulvin opplyser at Kirkens Nødhjelp nå går grundig gjennom forliket mellom Norsk Folkehjelp og USAID, men at organisasjonen ikke har ytterligere kommentar til saken. ■

Ole Solvang, Flyktningshjelpen. Foto: Espen Røst

Leger uten grenser:

– Uaktuelt å ta imot amerikanske penger

Mens USA har vært en viktig giver for de største norske organisasjonene, har Leger uten grenser en langt mer restriktiv holdning til USA og de fleste statlige givere. **Av Tor Aksel Bolle**

– VI MOTTAR ikke penger fra USA. Å motta penger fra amerikanske myndigheter er ikke forenlig med våre prinsipper om uavhengighet og nøytralitet, sier Nils Mørk.

Han er kommunikasjonssjef i Leger uten grenser, en organisasjon som nesten ikke mottar statlige midler. Den humanitære organisasjonen har dermed lagt seg på en helt annen linje enn Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp.

– For oss er dette veldig enkelt; pengestøtte fra USA og en del andre land vil bety at vi kan få mindre humanitær tilgang – fordi vi ikke lenger vil bli oppfattet som nøytrale. For eksempel i Afghanistan. Man kan ikke motta støtte fra en krigførende part og samtidig forvente å bli oppfattet som nøytral. Og oppfattes man ikke som nøytral, så får man mindre tilgang og dermed blir det vanskeligere å gi hjelp til de som tren-

ger det, sier Mørk.

Han er ikke veldig overrasket over at det nå ser ut som USAID strammer inn på kravene de stiller til sine samarbeidspartnere.

– Det er blitt stadig tydeligere at amerikanske myndigheter og andre ser på bistand og nødhjelp som en del av sin sikkerhetspolitikk. Vi ser generelt at det humanitære rommet blir stadig mindre og at også humanitær hjelp brukes for å vinne «hearts and minds» og i kampen mot terror. Det er en veldig uheldig utvikling og noe vi håper hjelpeorganisasjonene vil kjempe mot med nebb og klør, sier Mørk. ■

Nils Mørk, kommunikasjonssjef Leger uten grenser. Foto: Leger uten grenser

Aktivist og advokat David Abrams leverte inn klagen som senere førte til at Norsk Folkehjelp måtte inngå et kostbart forlik med amerikanske myndigheter. Abrams var nylig gjest på organisasjonen Med Israel for fred sitt årsmøte i Oslo. Foto: Tor Aksel Bolle

– Norske organisasjoner bør være bekymret

David Abrams sørget for at Norsk Folkehjelp måtte betale 16 millioner kroner til amerikanske myndigheter. Den amerikanske advokaten og aktivisten har to nye saker på gang mot to ikke navngitte europeiske humanitære organisasjoner.

Av Tor Aksel Bolle

Jeg synes det er bra hvis norske organisasjoner som har mottatt amerikanske penger er bekymret over at de kan være involvert. De bør være svært nøye med å følge amerikanske lover, sier aktivisten som leder en-mannsorganisasjonen Zionist Advocacy Center fra et kontor i New York.

Abrams var nylig gjest og foredragsholder da organisasjonen Med Israel for Fred avholdt landsmøte i Oslo. Foran en sal full av norske Israel-venner forklarte Abrams, som til daglig er advokat med arbeidsrett som spesialfelt, hvordan han hadde jobbet med saken som endte med at Norsk Folkehjelp valgte å betale rundt 16 millioner kroner til amerikanske myndigheter etter et forlik.

Hundrevis av timer med tråling av nettsider og sosiale medier kombinert med juridisk spisskompetanse var viktige komponenter i Abrams arbeid med saken. Under foredraget sitt ba han om hjelp fra norske Israel-venner til å drive «lawfare» mot det han oppfatter som Israels fiender.

20 prosent Israel-aktivist

Til Bistandsaktuelt sier Abrams at han bruker omtrent 20 prosent av sin tid på politisk aktivisme for Israel. Han mottar ikke økonomisk støtte til arbeidet sitt, men på grunn av amerikansk lovgivning fikk han en andel – nesten 3 millioner kroner – av forlikssummen Norsk Folkehjelp måtte betale.

Abrams mener det er et problem at de aller fleste humanitære organisasjoner som jobber i Midtøsten har en anti-Israel-agenda.

– Det er også ofte slik at de lokale

partnere til humanitære organisasjoner har en anti-israelsk agenda, sier han.

– I klagen som du sendte til amerikanske myndigheter så hevder du at Norsk Folkehjelp er sterkt anti-israelsk. Tror du virkelig at den norske hjelpeorganisasjonen har en slik agenda?

– Jeg tror ikke de ønsker å utsette Israel, men jeg mener at det er anti-israelske strømninger også i ledelsen her i Norge. Jeg vet at Norsk Folkehjelp gjør mye godt arbeid, men poenget er at de må være veldig nøye med hvem de samarbeider med når de jobber i Midtøsten.

Ytterligere to saker

– Du frykter ikke at du gjennom å fremme saker mot humanitære organisasjoner kan gjøre det vanskeligere for hjelpeorganisasjoner å jobbe i Midtøsten?

– Loven gjør ofte ting vanskeligere og mer komplisert, men hensikten med lovene er jo å bidra til et bedre samfunn for oss alle. Så lovene må man rett og slett følge. Jeg tror ikke denne saken på noen måte stanser Norsk Folkehjelps humanitære arbeid, men jeg håper at den får dem til å være nøye med å følge USAs lover.

Abrams har levert ytterligere to klager til amerikanske myndigheter. Ifølge aktivisten er det saker som involverer «to store, europeiske humanitære organisasjoner». Klagen er ikke offentlig ennå. Abrams anslår at det vil ta et par år før de er ferdigbehandlet av USAs myndigheter.

– Etter min mening er det to solide saker, sier Abrams. ■

Les mer på nett

www.bistandsaktuelt.no

Dansk filmskaper:

– Jeg har ikke ønsket å skade bistandsbransjen

– Da jeg leste «Liberty» var det som om noen hadde skrevet boka om mitt eget liv, sier Asger Leth, som står bak tv-serien ved samme navn. «Liberty» levner bistandsbransjen liten ære.

Av Nina Bull Jørgensen

Solide doser umoral, maktmisbruk og vestlig kolonihiermentalitet er noe av det seerne får servert i den danske tv-serien «Liberty» som går på NRK i disse dager. Hovedpersonene er skandinaviske bistandsarbeidere i Tanzania på 80-tallet.

Reaksjonene har strømmet inn på sosiale medier. Noen mener det dystre bildet av bistandsbransjen er realistisk. Andre mener serien er karikert, overdrevet og spekulativ.

«Mye har uansett endret seg siden 80-tallet», er gjennomgangstonen blant bistandsfolk. Dette har også vært viktig for filmskaper Asger Leth å få frem.

– Vi valgte bevisst å holde oss til 80-tallet, som i boka, fordi vi vet at bistandsbransjen har lært mye siden den gang. Det ville vært mye mindre krevende og kostbart å lage en tv-serie som utspilte seg i 2017 enn å forsøke å gjenskape tidsånden fra den gang, understreker filmskaperen.

«Skandinaver-ghetto»

– Hvorfor ville du lage akkurat denne tv-serien?

– Boka «Liberty» som serien er bygget på ble skrevet av Jacob Ejersbo, som dessverre døde altfor tidlig. Vi opplevde vår ungdom i samme tiår, og jeg følte at boka hadde mange direkte speilinger til meg og mitt liv på den tiden, selv om vi var på forskjellige steder rent geografisk.

Asger Leth er sønn av den kjente, og til dels kontroversielle, filmskaperen Jørgen Leth, som flyttet til Haiti på 80-tallet. Han har fulgt i farens fotspor, blant annet med den prisbelønte dokumentaren «Ghosts of Cité Soleil» fra Haiti, Hollywoodfilmen «Man on a Ledge», og nå tv-serien «Liberty».

– Haiti er jo ikke Afrika eller Tanzania eller Moshi, men «Liberty» minner likevel enormt mye om det jeg opplevde. Jeg gjenkjenner mekanismene, expat-miljøet, NGOene, folk som kommer fra Skandinavia og andre vestlige land for å gjøre noe godt, sier Leth.

– Jeg så hvordan mange endte opp, enten man ville det eller ei, i en slags

«skandinaver-ghetto». Man bygger en mur rundt seg der man ikke integrerer seg i det landet man egentlig burde lære å kjenne ordentlig for å kunne bidra positivt.

På søken etter seg selv

Leth forteller hvordan «Liberty» som oppvekstroman ga gjenklang i hans egen følelse av å ikke høre hjemme noe sted.

– Akkurat som Ejersbo brukte jeg mye tid på å prøve å finne meg selv. Og som expat-barn så jeg mange foreldre som hadde det veldig travelt med å redde alle andre enn sin egen familie og egne barn.

Som tenåring på Haiti var Asger Leth mye ute og fartet om nettene og hadde samme type lokale venner som Christian, hovedpersonen i «Liberty», forteller han videre.

– Da jeg leste boka var det nesten som noen hadde beskrevet mitt eget liv. Derfor kunne jeg nesten ikke la være... Hvis det var noen som skulle lage boka om til film, så var det meg, sier Leth til Bistandsaktuelt.

Mister det moralske speilet

– Du tegner et dystert og lite flatterende bilde av menneskene i bistandsbransjen; Er det et realistisk bilde?

– Det moralske forfallet blant mange av de som reiser ut er nok løftet tydeligere fram i filmen enn i boka. Jeg har ønsket å ta de voksnes problemer enda mer på alvor. Og ikke alt er like flatterende. De har mange moralske «flaws» av ulik art, bedrag, drukkenenskap, hor, svindel, og også mord...

– Hva skjer med et menneske som lever et sted der han føler seg fri til å gjøre som han vil, der jorden under deg er usikker og det normale moralske speilet ikke virker lenger? spør Asger Leth retorisk, og svarer selv:

– Det blir lett å skli ut. Og selv de utrolig «smukke» og ambisjonsrike har det med å bli «sausete» på veien og ender med det motsatte av hva intensjonene var da de reiste ut – hvis de ikke passer på og er oppmerksomme.

«Omvendt integrasjonshistorie»

Den danske filmskaperen ønsker også å belyse det han kaller «den omvendte integrasjonshistorie».

– Vi har vært veldig fram og tilbake i forhold til flykninger som kommer hit, og mange maser om at de må integrere seg i vår kultur. Og da syns

Fra tv-serien «Liberty»: Som bistandsbarn i Tanzania på 80-tallet rives 16-åringen Christian mellom to kulturer. Foto: Liberty

jeg det er interessant å se på det motsatte...

– Vi samler oss i klumper når vi er i andre land, akkurat som «våre nye landsmenn» blir anklaget for å gjøre her.

Karikert og overdramatisert?

– Noen av reaksjonene på tv-serien her i Norge er at personene er veldig karikerte og at handlingen er overdramatisert...

– Dette er jo ikke en dokumentar. Boka er basert på virkelige hendelser, men bare det faktum at både boka og serien er fiksjon gjør at hver eneste karakter blir mer karikert enn i det virkelige liv, understreker filmskaperen.

Fiksjon krever en klar dramaturgi, en protagonist, en antagonist, et vendepunkt og sekvenser med kjærlighet og hat, forklarer han.

– Og da blir det «fake set-ups». Det

er rett og slett ingen vei utenom hvis du skal fange ditt publikum og holde publikum på kanten av stolen.

– Vi burde gi mer bistand

Men bistand og utviklingsarbeid er et felt han støtter og er svært opptatt av i virkelighetens verden også, understreker Leth.

– Jeg har blant annet reist rundt i verden og produsert video-spoter gratis for ulike bistandsorganisasjoner.

Den danske filmskaperen mener til og med vi burde gå lenger og gi mer enn det vi gjør i dag.

– Samtidig må vi ha et konstant kritisk blikk. Hvordan gjør vi dette? Hvordan beveger vi oss rundt i verden? Bruker vi bistandspengene riktig eller feil? Og «the crooks in the system», hvordan bli kvitt dem?

Paralleller til i dag?

– Jeg har ikke på noen måte ønsket å henge ut bistandsverdenen, understreker filmskaperen igjen.

– Men serien handler jo, som du selv sier, om moralsk forfall og maktmisbruk. Man kan vel si at noe av dette forekommer også i dag...?

– Det er det ikke opp til meg å si noe om. Poenget er at hvis folk ser noe som er godt laget – enten det er fiksjon eller dokumentar, fra tidligere tider eller i dag – så vil de trekke sine egne linjer. Og det er seerne velkommen til å gjøre, men jeg vil helst bare diskutere det som er på skjermen. ■

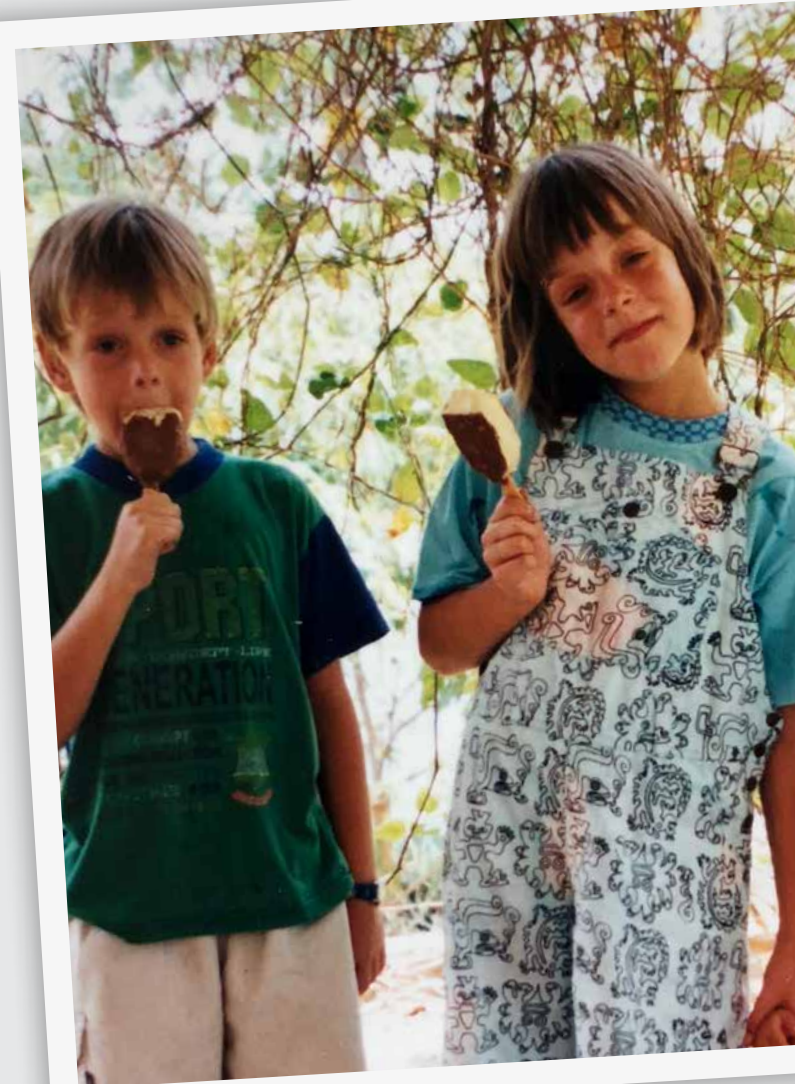

Den danske filmskaperen Asger Leth kjenner igjen mye av sin egen barndom i Jacob Ejersbos bøker.

« Vi samler oss i klumper når vi er i andre land, akkurat som «våre nye landsmenn» blir anklaget for å gjøre her.»

8 Aktuelt

«Third Culture Kids»:

Barna fra ingensteds

Tilpasningsdyktig, tolerant og rik på kultur. Eller fremmedgjort, rotløs og identitetsforvirret? Hva skjer med barn av bistandsarbeidere, diplomater, misjonærer og andre som jobber ute i lengre perioder? **Av Nina Bull Jørgensen**

— **S**elv om vi lekte med lokale barn og lærte oss swahili, følte vi oss aldri hundre prosent hjemme. Tilbake i Norge som 17-åring, ble jeg en slags innvandrer her også – en innvandrer i egen kultur, sier Svein Olaf Evjen Olsen som tilbragte tretten år som bistandsbarn på landsbygda i Tanzania.

– Jeg bodde fem år i Zambia og fire år i Nepal. Jeg visste i teorien at Norge og Oslo var mitt «hjem», men *emosjonelt* følte jeg ikke den tilhørigheten i oppveksten. Det jobber jeg med fremdeles, ti år etter at jeg flyttet tilbake, sier diplomatdatteren Anna Tresse (26).

– Jeg er norsk, sier Lill Salole (41) kjapt. Så nøler hun.

– Det er kortversjonen. Spør du meg hvor jeg kommer fra, svarer jeg gjerne utfra dagsform og hvor interessert du virker. Langversjonen er vanskeligere...

Lill Salole ble født i England med norsk mor og maltesisk-etiopisk-somalisk-italiensk far. Faren var antropolog og jobbet i mange år for Oxfam og Redd Barna, forteller hun.

– Før fylte atten hadde jeg bodd

i England, Italia, Etiopia, Zimbabwe og Nederland.

Barna med på lasset

Svein Olaf, Anna og Lill er såkalte «Third Culture Kids» (TCKs) – definert ved at man på har bodd store deler av oppveksten i andre land enn foreldrenes opprinnelsesland – andre land enn det du har statsborgerskap i. TCKs vil typisk være barn av bistandsarbeidere, misjonærer, diplomater, eller forretningsfolk som i lengre perioder har valgt å jobbe og bo i utlandet, med barna med på lasset.

Begrepet TCK ble lansert på 1950-tallet av forskerne John og Ruth Useem. De beskrev en ny kulturell gruppe som hverken føler tilhørighet til hjemlandets- eller vertslandets kultur. De deler snarere en egen kultur, livsstil og normer med andre barn i samme situasjon, fra alle hjørner av verden.

Fremmedgjort og rotløs

Tv-serien «Liberty», som vises på NRK i disse dager, har aktualisert begrepet. Tenåringen Christian vokser opp i et bistandsmiljø i Tanzania på 80-tallet. Han får lokale venner og prøver å bli mest mulig «afrikansk»,

samtidig som han går på en internasjonal skole. Han føler seg rastløs, rotløs og søkende. Å bli sendt hjem til Danmark oppleves som en katastrofe.

– Jeg kjenner meg igjen i mye fra «Liberty». Jeg var fem år da jeg kom til Tanzania og seks da jeg ble sendt på internatskole. Jeg byttet skole ni ganger på elleve år, forteller Svein Olsen.

Han forteller at mange av de unge manglet moralske kompass og en kultur å speile seg. De manglet trygge voksenpersoner, og vennerelasjonene var flyktige.

– Den største utfordringen for meg var en følelse av fremmedgjorthet, følelsen av å være utenfor uansett hvor jeg var. Jeg ble etterhvert en person det var vanskelig å komme inn på. Jeg har i voksen alder gått i terapi for å våge å gå inn i langsiktige relasjoner, forteller Svein Olsen.

Ingen «barndomsvenninne»

Anna Tresse kjenner seg igjen i mye av det Svein Olsen beskriver.

– Jeg gikk på internasjonale skoler og hadde venner fra alle kontinenter.

«Den største utfordringen for meg var en følelse av fremmedgjorthet, følelsen av å være utenfor uansett hvor jeg var.»

Svein Olsen

Men det var bare midlertidige vennskap, sjelden mer enn ett år av gangen. Jeg har ingen ordentlig «barndomsvenninne», sier 26-åringen.

Hun syns det er vanskelig å se livet som en helhet og sliter fortsatt med en følelse av å være «oppsplittet».

– Det er på en måte vanntette skott mellom årene. Jeg har ingen venner som kjenner til alle de ulike delene av livet mitt på forskjellige steder. Det er det bare familien som gjør. Jeg merker at jeg har behov for forankring og tilhørighet, men kjenner samtidig at det er litt sårt. Det er vanskelig å stole på at relasjoner varer, for all erfaring tilsier det motsatte.

Tresse understreker likevel at hun har hatt en god oppvekst. Mens Svein Olsen tilbragte store deler av oppveksten på internatskole uten nær voksenkontakt, har Anna Tresse hatt en trygg base i familien, med et nært forhold til begge foreldrene og sine to søsken.

– Akkurat *det* har vært utrolig viktig for meg, poengterer hun.

Interkulturell kompetanse

Lill Salole har også brukt mye tid på søken etter egen identitet. Med en master i psykologi, har hun skrevet bøker og holder foredrag om krysskulturell oppvekst, identitet og tilhørighet.

Det er viktig å også fokusere på de positive sidene ved å være «Third Culture Kid», mener hun.

– Det er fantastisk å ha venner og familie i mange land og verdensdeler.

Anna Tresse tilbragte ni år av oppveksten i Zambia og Nepal, som diplomat-barn. Hun sliter fortsatt med en følelse av å være oppsplittet. – Jeg savner forankring og tilhørighet til én kultur, sier hun.

Foto: Privat

og overalt

Du lærer at det ikke bare fins én måte å leve på. Du blir enormt tilpasningsdyktig. Og du er ikke redd for endring, fordi endring er det eneste naturlige og permanente i livet, sier Salole.

Hun fremhever videre at tredje-kultur-barn ofte er språkmektige og gode diplomater.

– Interkulturell kompetanse er gull verdt. Det handler ikke bare om å kunne flere språk, men også om å være god på non-verbal kommunikasjon. Det er interessant å se hvordan TCKs endrer kroppsspråk, rytme og stil avhengig av hvilket språk de snakker og hvilken kultur de er i – og det er jo en kjempeferdighet!

Samtidig har de positive sidene en negativ slagside, som det er viktig å være bevisste på, mener Salole og viser til sin masteroppgave i psykologi, der hun dybdeintervjuet ti unge voksne «TCKs».

– Mange av dem opplevde identitetsforvirring og forventningsdilemmaer med ulike krav fra foreldre, venner og samfunnet ellers. Mange snakket om brudd, sorg, lengsel og følelsen av å være annerledes uansett hvor du er.

Å komme «hjem»

Kultursjokket kan ofte være større når du vender tilbake enn når du reiser ut, understreker Salole. «Å komme hjem» er ikke alltid å komme HJEM.

– For noen går det greit, men for mange blir hjemkomsten et kultursjokk som vedvarer. Man har sosiale

og kulturelle hull. Og du er mindre forberedt på dette enn når du reiser ut, der alle rundt deg er oppmerksomme på at det er en overgang.

Svein Olsen, som nå er 62 år gammel, husker fremdeles hvordan det var å komme tilbake til Norge som 18-åring – med blondt hår og blå øyne.

– «Lange underbukser»? Jeg hadde ikke peiling på hva folk snakket om. Jeg skjønnte ingen av de kulturelle kodene. «Er du fra Jugoslavia? Eller USA eller noe?» spurte folk, fordi jeg snakket så dårlig norsk.

Lill Salole og Anna Tresse kunne begge snakke godt norsk da de kom til Norge som 17-18-åring. Foreldrene hadde vært bevisste på å snakke norsk i hjemmet og sørge for jevnlig norskundervisning, men det var likevel noe som manglet.

– Selv om jeg snakket språket flytende, så manglet jeg referanser og dybdeforståelse. Det kan jeg kjenne på den dag i dag, sier Salole.

– Og jeg har fortsatt problemer med uttale på ord som bøkker og bønder. Jeg skjønner aldri helt hvor trykket skal ligge, sier Astrid Tresse. – Skal jeg si «ugler i mosen», blir det alltid feil. Potemosen, liksom, ler hun...

Bortskjemt eller sosialt bevisst?

– Mange av tredje-kultur-barna vokser opp med svømmebasseng, tjenere, sjåfør og kokk... Er det en fare for at de

utvikler en arrogant herrementalitet?

– Ikke nødvendigvis. Det er selvfølgelig alltid en fare, hvis du ikke får et korrektiv. Men jeg tror heller jeg og andre TCKs spør seg: «Hvorfor lever jeg slik, mens andre bor på gata...?»

– Du ser ofte at TCKs selv ender med å jobbe med bistand, diplomati, menneskerettigheter eller annet sosialt arbeid, fordi deres erfaringer har vekket et engasjement mot urettferdighet, undertrykkelse og nød, svarer Lill Salole.

Svein Olaf Evjen Olsen. Foto: Privat

Anna Tresse. Foto: Privat

Lill Salole. Foto: Nina Bull Jørgensen

Anna Tresse er et godt eksempel på nettopp det...

– I de utviklingslandene vi bodde kjente jeg ofte på en slags skyldfølelse, fordi jeg hadde en ekstremt privilegert oppvekst i forhold til de rundt meg. Jeg ble veldig bevisst uholdbare forskjeller og vil nok alltid ha et indre driv til å «gjøre opp for meg», om man kan si det sånn.

Tilbake i Norge meldte Tresse seg inn i Sosialistisk Ungdom, tok internasjonale studier på UiO, og har allerede i sin unge alder rukket å jobbe for Flyktinghjelpen, Røde Kors og UN Women i Malawi.

Tok egne barn med ut igjen

Også Svein Olsen havnet i samme bransje som sine foreldre, med en lang karriere i Norad og Norsk Folkehjelp. «Det var ikke helt meningen, men bare ble sånn», sier han og innrømmer at han på tross av traumene fra oppveksten endte med å ta sine egne to barn med ut i verden – igjen til Tanzania.

– Men vi gjorde det annerledes enn mine foreldre. Det var en betingelse at barna kunne bo hjemme og gå på dagskole, ikke internat som jeg. Jeg har vært veldig opptatt av å være med på hver eneste av deres aktiviteter, og også at de skulle ha forankring et sted, i én kultur. Å ha ett sted som føles «hjemme» er så verdifullt i møte med andre kulturer.

Det var også en av grunnene til at Olsen og samboeren valgte å dra tilbake til Norge da barna var seks og åtte år gamle.

– Bistandsorganisasjoner som sender ut barnefamilier bør være mer bevisste på TCK-problematikken og tilrettelegge for at foreldreansvaret kan forvaltes. Veldig ofte reiser familier ut uten å vite hva de utsetter barna for, sier han.

Egen karriere eller barnas beste?

– Hva bør en ambisiøs diplomat, en bistandsarbeider som vil ut å redde verden, eller en misjonær som føler seg kallet velge? Egen karriere eller barnets beste?

– Det er vanskelig å svare generelt på hva som er barnas beste. Men det er viktig å være bevisste, og at barna blir involvert i flytteprosessen gjennom åpne samtaler, svarer Lill Salole.

Barn er forskjellige, og noen er mer sårbare overfor flytting enn andre, understreker hun. Antallet flyttinger i løpet av en oppvekst spiller også inn. Og det har betydning om du har etnisk blandet bakgrunn eller begge foreldre fra én kultur.

– Alder har også mye å si. For eksempel er før-puberteten og puberteten en sårbar periode, der det kan være ekstra vanskelig å reise fra venner og komme til et nytt sted. Foreldre må være forberedt på å håndtere barnas reaksjoner, og spesielt være bevisst utfordringene ved retur. Og du må kunne romme at barna vil ha en annen tilhørighet enn deg, understreker forfatteren.

– For min egen del er jeg glad for oppveksten min. Du får så mye, så det er vanskelig å anbefale andre å ikke gjøre det, avslutter norsk-maltesisk-etiotipisk-somalisk-italienske Lill Salole, eller bare «norske Lill» om du vil... ■

10 **Aktuelt**

Den nye fundraising-funksjonen gjør det enkelt for privatpersoner å samle inn penger til gode formål. Det kan potensielt være en gullgrube for norske hjelpeorganisasjoner.

Donér-knappen – bis

Én Facebook-bruker samlet inn 17 millioner kroner til Leger uten grenser. Kan nettgigantens nye fundraising-funksjon endre måten penger samles inn på i Norge? **Av Martin Skjæraasen**

I vinter startet Camilla Ahamath fra Bergen årets hittil mest omtalte kronerulling. Innsamlingen *Soldiers of Are og Odin – Fundraiser for Leger Uten Grenser* var en motreaksjon på støtten Sylvi Listhaugs fikk etter sitt omstridte Facebook-innlegg, hvor den daværende justisministeren anklaget Arbeiderpartiet for å være mer opptatt av «terroristers rettigheter enn nasjonens sikkerhet».

Gjennom Facebooks nye verktøy *Fundraiser* samlet Ahamath inn drøyt 17 millioner kroner til Leger Uten Grenser – på egen hånd. Slike beløp må organisasjonens markedsavdelinger vanligvis bruke mye ressurser på å samle inn. Hadde bistandsbransjen bevitnet en liten revolusjon?

– Denne kampanjen viste hvilket potensial som ligger i Facebooks fundraisere. Men om det vil skje igjen, det er vanskelig å si, sier Nils Mørk, kommunikasjonssjef i Leger Uten Grenser.

«Har du en venn som starter en innsamling på Facebook, så er det lett å gi.»

Siri Nodland, generalsekretær i Innsamlingsrådet

80 millioner til flomofre

Facebooks første verktøy for fundraising – *donate-knappen* – ble lansert i USA allerede i 2013. Brukere kunne med et enkelt tastetrykk gi penger via organisasjonenes Facebook-side. Tre år senere fikk brukere mulighet til å starte egne innsamlinger, og i fjor åpnet nettgiganten for såkalte «bursdagsinnsamlinger», hvor jubelantens venner kan gi penger til en god sak. Facebook fjernet samtidig avgiften på veldedige pengegaver.

Ifølge generalsekretær Siri Nodland i bransjeorganet Norges innsamlingsråd ligger styrken til denne typen aksjoner i at de ofte er følelsesladde og personlige.

– Har du en venn som starter en innsamling på Facebook, så er det lett å gi. Dessuten er det mange som ønsker å vise hva de er engasjerte i, og det får de gjort på Facebook, sier hun.

Hvor mye som er samlet inn via de nye tjenestene, oppgir ikke Facebook. Men sannsynligvis er det snakk om store beløp. For eksempel ble det samlet inn 10 millioner dollar – rundt 80 millioner kroner – til ofrene etter orkanen Harvey, som rammet Texas i fjor. Facebook-sjef Mark Zuckerberg skal også opprette et eget fond for å matche utvalgte Facebook-innsamlinger med totalt 50 millioner dollar i året.

Denne utviklingen kan få store

Siri Nodland, generalsekretær i Innsamlingsrådet.

Paul de Gregorio i konsulentbyrået Open.

konsekvenser for bistandsbransjen, mener Paul de Gregorio i konsulentbyrået *Open*. Ifølge briten, som har jobbet med fundraising i Greenpeace, Amnesty, Oxfam og Redd Barna, har Facebook «potensial til å endre hele den globale fundraising-sektoren», da svært mange (mulige) givere tilbringer mye tid her.

– I fremtiden er det sannsynlig at fundraising vil handle mer om å skape engasjement og bygge digitale fellesskap enn å sende reklame i etermediene. Hvilket sted er mer egnet til dette enn Facebook? spør Gregorio.

Fortsatt små beløp

Men foreløpig har norske organisasjoner – bortsett fra Leger Uten Grenser – fått inn relativt beskjedne beløp fra Facebooks nye tjeneste. Redd Barna var med på utrulling av de nye funksjonene høsten 2017, og har hittil fått inn 640 000 kroner. Til sammenligning fikk organisasjonen i fjor inn 297 millioner kroner via tradisjonelle innsamlingskanaler, som medlemskap og fadderordninger.

Utfordringen er at Facebook fundraisere er vanskelig å «skalere», mener Klaus Damlien, seksjonsleder for markedsføring og digitale kanaler i Redd Barna. Pengene kommer inn uten at organisasjonen må reklamere for innsamlingene, men samtidig kan ikke Redd Barna promotere muligheten til å opprette slike innsamlinger.

Og Facebook-innsamlinger som Redd Barna starter selv, har på langt nær samme effekt som de private innsamlingene, forteller Damlien.

– Facebook er en viktig kanal, ikke som følge av at Facebook har opp-

rettet disse givermulighetene, men heller fordi det er der vi kan nå våre støttemedlemmer og finne nye givere som bryr seg om arbeidet vårt, sier han.

Flyktninghjelpen har fått inn totalt 150.000 kroner siden desember. Antallet innsamlinger og størrelsen på beløpene har imidlertid steget jevnt, ifølge sosiale medier-ansvarlig Gro Kirkeby. Hun tør likevel ikke si om dette kan bli stort i fremtiden.

– Det er vanskelig å si, men vi ser allerede nå at dette er et populært alternativ til tradisjonelle gaver i bursdager og bryllup, eller når folk ønsker å hjelpe i en akutt krise. Potensialet for å nå ut til flere mennesker er stort, da de fleste nordmenn bruker Facebook i en eller annen form, sier hun.

Plan Norge har fått inn omtrent 70.000 kroner siden desember. Til sammenligning fikk Plan inn drøyt 400 millioner kroner fra sine faddere i fjor. Kommunikasjonssjef Siv Meisingseth er usikker på om innsamling på Facebook blir viktig fremover.

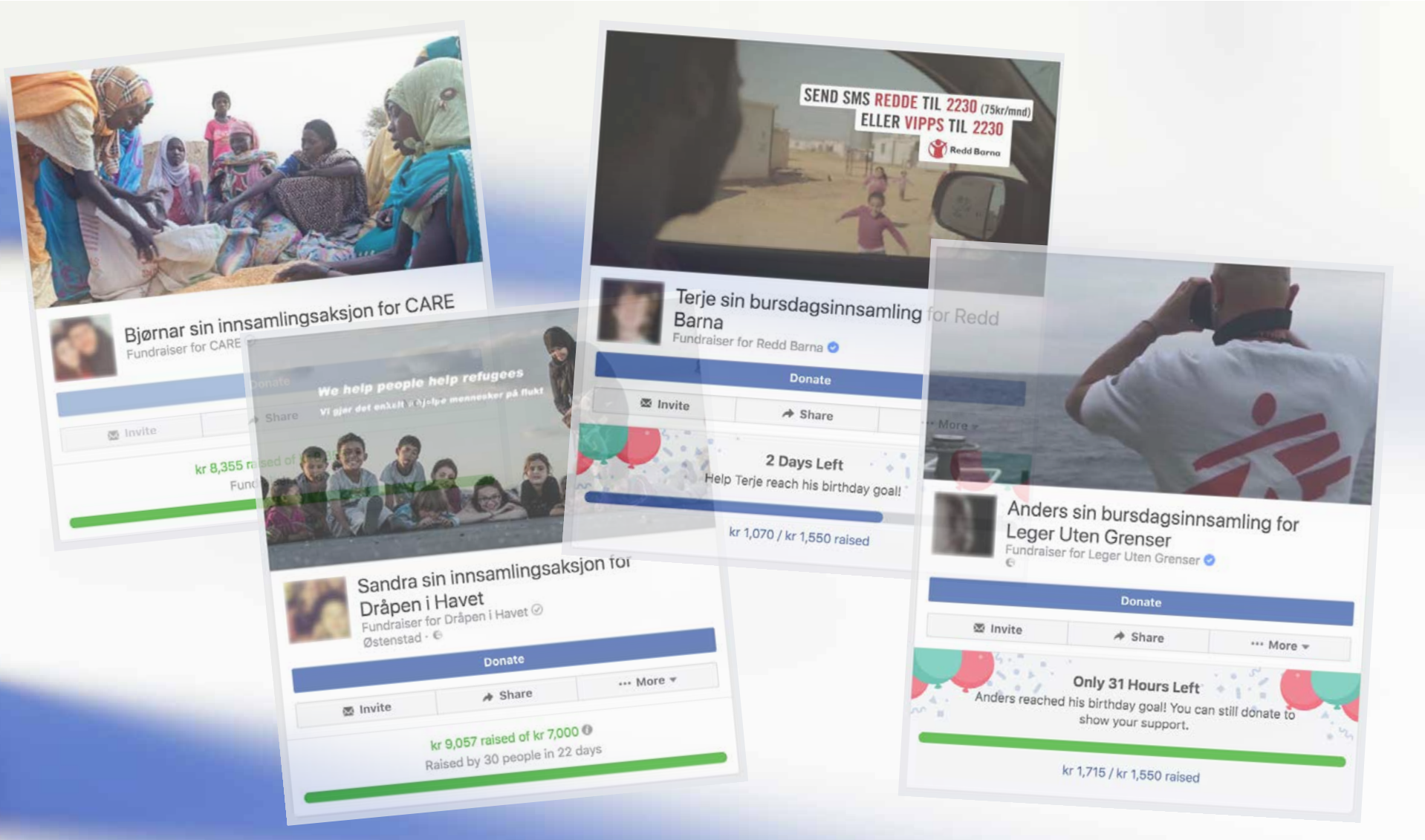
– Innsamlingsverktøy som er lavterskel og tilgjengelige for folk, har i alle fall et godt utgangspunkt for videre vekst. Men det er ikke store beløp vi tar inn, og dette er heller ikke noe vi har satset på, men vi ser at det har potensial, sier hun.

Voksende marked

I Norge finnes det allerede flere fundraising-tjenester som Spleis.no, Minaksjon.no og Bidra.no. Flere av organisasjonene lar dessuten privatpersoner starte egne innsamlinger på nettsidene sine.

Men nisjen Facebook beveger seg

tandens nye gull?

inn i, er i vekst. 10 prosent av alle innsamlede midler kom inn via sosiale medier i 2016, ifølge en rapport konsulentfirmaet Deloitte har laget. Innsamlingsrådets generalsekretær Siri Nodland tror at andelen bare blir større.

– Når Deloitte utarbeider rapporten igjen høsten 2018, vil vi trolig se

en betydelig utvikling på dette feltet, sier hun.

Ifølge Deloitte-rapporten var fortsatt tradisjonell fundraising, som brev i posten, den viktigste innsamlingskanalen i 2016. Organisasjonene vil fortsatt være avhengig av varierte inntektskilder, mener flere av organisasjonene vi har snakket med.

En grunn er at Facebook er uforutsigbart, med skiftende funksjoner og algoritmer. Potensielle givere kan kvie seg for å gi opplysninger til et selskap som er anklaget for å selge slik informasjon videre. Dessuten handler aksjoner i sosiale medier ofte om *sak* og ikke *organisasjon*. Organisasjonene mottar kanskje penger,

men verver ikke nødvendigvis medlemmene og fadderne de er avhengige av for å drive langsiktig.

– Innsamling i sosiale medier vil helt klart endre fremtidens innsamlingsmetoder, men vi tror ikke at vi har sett de endelige virkemidlene for fremtidig inntektsskapende virksomhet, avslutter Nodland. ■

Verdensbanken:

Sosiale støtteordninger har sterk effekt

Sosiale velferdsordninger har bidratt til at rundt 50 millioner mennesker har kommet seg ut av ekstrem fattigdom, viser en ny rapport fra Verdensbanken. Norge vurderer nå fornyet støtte til et Verdensbank-program. **Av Gunnar Zachrisen**

LAND SOM HAR et godt utbygget nett av sosiale støtteordninger viser raskere framgang enn andre land. Eksempler på sosiale støtteordninger er kontantoverføringer (cash transfers), utdeling av varer (som mat, medisiner og innsatsvarer), sysselsettingstiltak i offentlig regi og gratis skolemat.

– I en ustabil verden er det sterke bevis for at sosiale velferdsprogrammer kan hjelpe til å bygge fattige familiers motstandskraft og reduserer deres fattigdom. Slike tiltak er et sentralt verktøy i å skape rask utvikling i landene, sier Annette Dixon som er nestleder i Verdensbankens avdeling for Human Development.

Hun viser til at fattige mennesker uten sosiale støtteordninger

kan bli enda fattigere når de møter ulike typer kriser. Eksempler på kriser kan være dødsfall i familien, konflikter som følge av politisk uro eller sjokk skapt av naturens luner.

– I slike situasjoner kan de fattige ende opp med å bli enda fattigere. De vil ofte måtte selge unna eiendeler eller måtte ta opp enda mer lån, sier Dixon.

Gapet er redusert

Sosiale velferdstiltak har redusert «fattigdomsgapet» med rundt 45 prosent. Effektene kan være betydelige også selv om mennesker ikke kommer over de inntektsmålene som er satt for fattigdomsgrensen. Konklusjonene gjelder både for fattige land og mellominntektsland.

Forskerne bak rapporten *State of the Social Safety Nets 2018* har målt velferdsordningenes påvirkning av fattigdomsnivåene. Målingene er basert på offentlig statistikk fra 142 land og husholdningsundersøkelser fra 96 land. Mottakernes velferdsnivå er sammenlignet med hva det ville ha vært om de ikke hadde mottatt noen støtte.

– Resultatene er interessante. Vi har også sett positive resultater ved bruk av kontantoverføringer i humanitær respons. Forskjellige land vil velge ulike innretninger for sosiale sikkerhetsnett og tiltak for å nå bærekraftsmålene. Et viktig aspekt her er også utviklingslandenes evne til å mobilisere nasjonale ressurser for å finansiere sosiale velferdsordninger for befolkningen, sier utviklingsminister Nikolai Astrup i en kommentar.

Han viser til at bærekraftsmålene har en helhetlig tilnærming til utvikling og reflekterer at mange, ulike innsatser må til for å skape utvikling og fattigdomsutryddelse.

– Det er de enkelte land som har ansvaret for egen utvikling, mens det internasjonale samfunn kan bistå med å bygge kapasitet, understreker Astrup.

UD vil vurdere ny støtte

Utenriksdepartementet opplyser at Norge tidligere har bidratt med totalt 130 millioner kroner til Verdensbankfondet Rapid Social Response, med siste utbetaling i 2013.

«Den øremerkede støtten til programmet har hatt en sterk katalytisk effekt på bankens regulære støtte til sosiale sikkerhetsordninger. Programmet har fått meget gode skussmål av DFID, og Verdensbankens arbeid med sosiale sikkerhetsordninger trekkes ofte fram som en viktig brikke for å lykkes med satsingen på økt menneskelig kapital», skriver departementet i en e-post.

Etter ti år skal nå den videre innretningen på programmet vurderes.

– I lys av dette vil vi vurdere eventuell ny norsk støtte, sier Astrup til Bistandsaktuelt. ■

Zimbabwe:

Demokrati-show med

Uvisshet preger Zimbabwe fem måneder etter at militæret tvang president Robert Mugabe fra makten. Den nye presidenten sier foreløpig alle de riktige tingene og lover at det kommende valget vil bli fritt og rettferdig. **Av Jan Speed, i Zimbabwe**

Emmerson Mnangagwa snakker om «det nye Zimbabwe». Han taler om en ny tid for landet med et mer demokratisk og ukorrupt styre. Samtidig lover regjeringen økonomiske reformer og inviterer inn næringsliv og investeringer.

Etter flere tiår under Robert Mugabes styre har mange av landets innbyggere stukket av til nabolandene og økonomien er fullstendig skakkjørt. Både på kort og lang sikt har Zimbabwe et desperat behov for amerikanske dollar, jobber og gjenoppbygging.

Ny leder med gammel lukt

Optimismen fikk en kort oppblomstring da generalene tvang president Mugabe (94) til å gå av i november i fjor. Folk feiret i gatene. En ny, «yngre» leder overtok som president. Men 75-årige Mnangagwa er langt

fra ny i maktens korridorer. Han har tidligere vært Mugabes visepresident (2014-17), forsvarssjef og general.

En viktig forklaring på «kuppet» var at Mnangagwa og flere andre i det militære toppsjiktet hadde kommet på kant med Grace Mugabe, den forhatte presidentfrien med store politiske ambisjoner. Militærets intervensjon var rettet mot henne og hennes støttespillere.

– De militære innså at ZANU-PF (regjeringspartiet) ble stadig mindre valgbart. Derfor grep de inn, sier Douglas Mwonozora, generalsekretær i opposisjonspartiet MDC-T.

Generalen som ledet «kuppet», Constantino Chiwenga, er blitt visepresident.

– De har full kontroll

Professor, menneskerettighetsaktivist og utviklingsforsker Brian Rafto-

polous deler vurdering av de militæres sentrale rolle i «det nye regimet».

– Militæret har i høyeste grad kontroll. De avgjør hvem som styrer, fastslår han.

Samtidig understreker han at det er betydelige spenninger innen makteliten, også mellom ulike deler av landets sikkerhetsstyrker.

Da soldatene inntok Harare, var hovedkvarteret til det beryktede sikkerhetspolitiet, Central Intelligence Organization (CIO), et av de første

stedene som ble omringet. Sikkerhetspolitiets øverste sjef ble fengslet. I perioden etter kuppet har flere ledere i CIO forsvunnet ut eller har omkommet under mystiske omstendigheter.

– Har Mnangagwa kontroll over militæret, eller er det de militære som styrer Mnangagwa?

– Jeg er ikke sikker. Han ble brakt til makten av de militære, og på samme måte som Mugabe sikres makten av de militære. Generalene som nå sitter i regjeringen føler at de har kontroll med hæren, sier Raftopolous. Han var nylig i Norge.

Mer åpenhet

Mnangagwas strategi er å sikre åpenhet fram til valget som vil skje i juli eller tidlig august. Etter kuppet ble det bokstavelig talt over natten færre sperringer, trakassering og penge-

«Militæret har i høyeste grad politisk kontroll. De avgjør hvem som styrer.»

Brian Raftopolous,
samfunnsforsker

soldater på scenen

utpressing fra politiets side, forteller kilder til Bistandsaktuelt.

I byen Chinhoyi, nordvest i landet, treffer vi mannen som organiserer landets gateselgere og markedskvinner.

– Før kuppet i november hadde vi blitt overvåket og trakassert hver gang vi snakket med noen. Folk fra regjeringspartiet eller sikkerhetstjenesten hadde vært på oss, forteller Wisborn Malaya, generalsekretær i Zimbabwe Chamber of Informal Economy Associations.

Andre sivilsamfunnsaktivister forteller at agenter fra sikkerhetspolitiet CIO, ikke lenger «sitter inne på møter og later som om de ikke er der». Nå er det i stedet den militære etterretningen som står for overvåkingen, men dette organet opptrer mindre forstyrrende enn forgjengeren.

Fortsatt restriksjoner

«Den nye tid» med en forsiktig demokratisk åpning betyr likevel ikke at det er fritt fram for politisk aktivitet fra opposisjonsgrupper og sivilsamfunnet. Kontoret til Norsk Folkehjelp i Zimbabwe får stadig rapporter om at demonstrasjoner blir forbudt eller at aktivister utsettes for vold.

– Det er fortsatt deler av regimet som reagerer med vold mot kritikere. Det politiske rommet er ikke fullt så åpent som mediene gir inntrykk av, sier Perpetua Bganya, som er Folkehjelpens lokale representant. Organisasjonen kanaliserer støtte til en rekke grupper som arbeider for menneskerettigheter.

– Men folk snakker mer politikk nå. For ett år siden var folk redde for å ytre seg, sier hun.

Rettighetsaktivister påpeker som positivt at Mnangagwa tross alt har

Zimbabwes nye president Emmerson Mnangagwa har militæret i ryggen. Det er de som kontrollerer og styrer landets politiske liv, mener observatører Bistandsaktuelt har snakket med.

Foto: NTB scanpix

signert en nasjonal forsoningslov og vært villig til å la parlamentet diskutere valgreformer.

– Det er nå indikasjoner på forandring, men vi må aldri glemme at det har vært en militær maktovertakelse, sier direktør Okay Machisa i Zimbabwe Human Rights Association, ZimRights.

– «Slangen» (tidligere økenavn på Mugabe, red. anm) er ikke der lenger. Men det mangler fortsatt politisk vilje til å ta korrupsjonslovene på alvor, sier han.

Kjemper for å overleve.

Vanlige folks hverdagskamp for å overleve har ikke forandret seg siden november.

Mary James løper for å selge snacks og drikke til passasjerene i forbigående minibusser på hovedgata i småbyen Chinhoyi. Hun

er typisk for millioner av zimbabwære, og måten hun livnærer seg på er et symbol på landets elendige økonomi.

70 prosent av befolkningen i Zimbabwe lever på mindre enn 40 kroner dagen. 94 prosent av befolkning er knyttet til uformelle sektor. Det betyr at de ikke har noe formelt arbeidsforhold til en arbeidsgiver.

– Da mannen min døde, måtte jeg bli gateselger for å overleve. Det er ingen jobber å oppdrive. Derfor tar også mine to eldste barn strøjobber. Uansett hvor hardt jeg jobber, er jeg stadig på etterskudd med betaling av skolepenger for de tre minste barna, sier James.

Gateselgeren har en bredbremmet hatt på seg, fordi hun jobber i solsteiken mesteparten av dagen. Hun tjener mellom 50 cent og en dollar dagen. →

14 Aktuelt

Jobbene forsvant

Før levde folk i byen av gårdsarbeid og handel med de kommersielle farmene i området. Men da president Mugabe satte fart på okkupasjon, konfiskering og overtakelse av farmene eid av hvite i begynnelsen av 2000-tallet, kollapset økonomien i området og jobbene forsvant.

I landsbyen Alaska, 16 kilometer unna, var den statseide kobbergruven allerede da på randen av konkurs – rammet av dårlige priser og elendig styring. Folk ble boende i gruveselskapets hus fordi det var ikke jobber å få andre steder.

– Jeg livnærer meg selv og mine fire barn ved å selge mais, noe av det dyrker jeg selv fire kilometer unna,

sier fru Chauke. Byens vannforsyning har for lengst stoppet. Vann må hentes fra to brønner.

Vanlige folks problemer forverres av den økonomiske krisen i landet. Arbeidsløsheten er stor og narkomisbruk vokser blant ungdom.

Mangler kontanter

Landet mangler nå utenlandsk hard valuta. Etter en periode med hyperinflasjon tidlig på 2000-tallet ble Zimbabwes valuta avskaffet, og landet begynte å bruke amerikanske dollar. Med det er ikke nok kontanter i landet for å dekke behovet for næringslivet og folk flest.

For å bøte på problemet har sentralbanken trykket opp det som kal-

les «bond»-sedler, som i teorien kan brukes som dollar. I praksis har folk imidlertid mindre tillit til bond enn dollar.

– Jeg våger ikke å sette pengene jeg tjener på klessalg i banken. Det er ikke sikkert at jeg kan ta de ut når jeg må dra til Sør-Afrika for å kjøpe en ny varebeholdning, sier klesselgeren Netsai Dzepasi.

Hver natt, allerede ved 3-tiden, kan man se folk begynne å stille seg i kø utenfor banken ved Newlandssenteret i Harare. De får bare ta ut 20 dollar per dag. Mangelen på sedler hemmer alt næringsliv og gjør hverdagen vanskelig for alle.

Økonomien trenger et boost

President Mnangagwas nye regime innser at økonomien må sparkes i gang. Det tales varmt og næringsvennlig om nye tider, og det nye slagordet er: «Vi er åpne for business!».

– Vi skal fremme rask økonomisk vekst ved å satse på investeringer, jobbskaping og nasjonal matsikkerhet. Vi skal fremme et miljø for privat entreprenørskap og næringslivet skal ha beskyttelse. Vi skal bli et land fri for korrupsjon, lovet presidenten under talen på landets uavhengighetsdag 18. april.

Mnangagwa sier de riktige tingene for å tekkes mulige investorer i det internasjonale samfunnet, men folk som kjenner landets politiske kultur ser avstanden mellom ord og handling. Med seg under uavhengighetsmarkeringen på Den nasjonale sportsarena hadde presidenten flere regjeringsmedlemmer som er beryktet for korrupsjon.

Tre millioner av Zimbabwes innbyggere bor i utlandet. De har stukket av fra landets stadig forverrede økonomiske krise i et desperat forsøk på å skaffe inntekter til seg og familien.

– Økonomien er på bunn. Den har skrumpet inn de seneste årene. Folk har ikke penger. Det kan bare bli bedre, sier en næringslivsleder vi snakker med.

Han driver en omfattende industriproduksjon med mange ansatte og har tjent godt på produksjon av billige pølser og servelat. Nesten alle hans råvarer er importert. Zimbabwe selv produserer ikke nok. En årsak til manglende kjøttproduksjon er at kraftformarkedet domineres av noen få, korrupte aktører, mener han.

Skylder mye penger

Forretningsmannen er likevel forsiktig optimist. Han tror at kli-

maet rundt det kommende valget vil vise om det er verdt å investere i Zimbabwe eller ikke. Regjeringen håper på en økonomisk vekst på 3,7 prosent inneværende år. Observatører tror likevel det er ønsketekning.

Zimbabwe skylder ni milliarder dollar til internasjonale långivere. Statsbudsjettet er på fem milliarder dollar. Av dette går 3,2 milliarder dollar til å betale lønnen til statsansatte. Presidenten sier han vil stramme inn på offentlige utgifter. Det samme krever Det internasjonale pengefondet (IMF) – for at de skal kunne gjenoppta samarbeidet. Den medisinen vil smake vondt for vanlige mennesker.

Legene har allerede vært ute i streik. Sykepleiere gikk også ut i streik. Men da visepresidenten truet med å gi alle sparken, innstilte de aksjonen. Lærerne vurderer fortløpende mulige streikeaksjoner. Det samme gjør minibussjåførene, forteller lokale kilder.

Økonomisk pragmatisme

I en tilspisset økonomisk situasjon er Mnangagwa helt avhengig av å få internasjonale finansinstitusjoner til å se i nåde til landet. I et innlegg i New York Times i mars skrev han nylig om et «nytt Zimbabwe: et land med en livskraftig og åpen økonomi, jobber for ungdommen, muligheter for investorer, og demokrati og like rettigheter for alle».

Presidenten har allerede sagt at han vil lette på kravet om at alle utenlandske selskaper i landet må ha en 51 prosent zimbabwisk eierandel. Han har også lovet at noen hvite storfarmere vil få kompensasjon for forbedringene de gjort på jorda som ble fratatt dem, og at noen vil få jorda tilbake.

Men det er samtidig 300 000 småbønder som fikk fordeler av jordokkupasjonene og den voldelige overtakelsen av hvite farmere. Dermed vil endringer i eierskapet til jord bli et følelsesladet spørsmål.

Opposisjonen og veteraner fra frigjøringskrigen krever nå at Robert Mugabe og hans familie må bli fratatt 20 av de 21 gårdene de besitter. Det er landets statlige rikskringkasting som har offentliggjort listen over hva den tidligere presidenten eier.

Valg i juli?

Store valgplakater langs hovedveien med en smilende Mnangagwa dukket opp allerede før valgdatoen er kjent. Slagordet på den ene er: «Fol-

Organisasjoner vil forebygge valgfusk

Zimbabwes sivilsamfunn er i høygir for å få folk til å stemme ved det kommende president- og parlamentsvalget. Samtidig planlegges det en rekke tiltak for å hindre valgfusk.

LEDEREN FOR ZIMRIGHTS Okay Machisa tror at det denne gangen blir vanskeligere for regjeringen å jukse.

– Det er for mange som ser på, sier han.

Med norsk støtte har ZimRights flere kampanjer på gang – med hashtagger som #Getout to vote og #Protect your vote.

– Nå er det avgjørende å mobilisere slik at folk bruker stemmeretten. Du kan ikke bli fri ved å bli hjemme, sier han.

Ved forrige valg mente mange aktivister at opposisjonen ble fratatt seieren valgnatten. Måten det skjedde på var at resultatene ble endret i overføringen fra de lokale valgdistriktene og til det sentrale optellingssenteret.

Denne gangen planlegges det mottiltak. Valgvaker med bønn arrangert av lokale menigheter og organisasjoner skal arrangeres i nærheten av valglokale. Målet er å sørge for at velgere ikke blir trakassert. Folk fra disse valgvakene skal også være tilstede til optellingen er ferdig. Resultatene skal offentliggjøres lokalt gjennom oppslag, slik loven krever – før de sendes videre til Harare.

– Vi vil også oppfordre folk til å feire når de vet hvem som har vunnet lokalt, og ikke vente til resultatene kommer fra sentralt hold. Vi vil ikke at resultatene skal endre seg på vei fra distriktene og til kommandosentralene. Det er viktig å beskytte våre stemmer, sier Machisa.

Ny politikk fra regjeringen?

«Vi fortsetter å arbeide med sivilsamfunnet for å sikre at menneskerettighetsspørsmål håndteres umiddelbart, vi åpner kanaler for dialog med opposisjonspartier, ledende NGOer og internasjonale organisasjoner», skrev president Emmerson Mnangagwa i et inn-

legg i New York Times i mars.

Organisasjoner som Zimbabwe Institute tar presidenten på ordet. De forsøker å holde i gang en tett dialog mellom alle de politiske partiene som sitter i parlamentet.

– Regjerings-

partiet har et stort behov for å vise både zimbabwene og det internasjonale samfunnet at de har legitimitet, sier Nkanyiso Maqeda, kommunikasjonsleder i Zimbabwe Institute.

Bedre system for registrering

Instituttet har bidratt sterkt til at de politisk partiene sammen har utarbeidet etiske retningslinjer. Et av målene er å unngå vold under valgavviklingen. Partiene har også sammen blitt enige om tiltak for å gjøre systemene for registrering av velgere bedre.

– Vi forsøker samtidig å styrke ledelsen og styring av sivilsamfunnsorganisasjoner, slik at de kan engasjere seg og komme i samtale med de politiske partiene, sier Maqeda.

Han sier at han er usikker på hvem som vil vinne valget om to eller tre måneder.

– Jeg tror det blir en kamp mellom popularitet og effektivitet. Opposisjonslederen vil nok være den mest populære kandidaten, og mange vil nok kanskje la seg blende av store masse møter. Men den sittende presidenten er pragmatisk. Hans parti ZANU-PF og de militære er effektive og har gode systemer for å sørge for at deres tilhengere møter opp for å stemme. Opposisjonen er nødt til å lære av tidligere feil, sier Maqeda. ■

Nkanyiso Maqeda, kommunikasjonsleder i Zimbabwe Institute.

Mary James selger snacks og drikke til passasjerene på en minibuss i byen Chinhoyi. Inntekten ligger ofte på mindre enn 8 kroner dagen. Foto: Jan Speed

kets stemme er Guds røst». En ung mann jeg møter kommenterer tørt: «Gud må være den mest feilsiterte personen i verden.»

Også opposisjonskandidaten spiller på religiøsitet. Han har en t-skjorte der det står «Chamisa som president. Gud er med på det.» Nelson Chamisa har kanskje fordel av at han er utdannet lekpredikant og en bedre folketaler enn presidenten.

I valgkampen vil trolig militæret fortsatt spille en viktig rolle for å sikre støtten til ZANU-PF. Mnangagwa, kjent for sitt krigsnavn «Krokodillen», har i alle år vært en av arkitektene bak ZANU-PFs bruk av vold og fusk til å vinne valg. Selv om han snakker om demokrati, var det mange som merket seg ordbruken i en av hans første taler etter Mugabes fall. Der brukte han fortsatt slagordet fra Mugabe-tiden; «Pasi nehandu!» – «Ned med fiender!».

Sør i landet, i Matabeleland og Midlands, er det ikke glemt at Mnangagwa var delaktig i den blodige Gukurahundi-operasjonen på 1980-tallet. Der ble over 20 000 sivile ble massakrert av regjeringsstyrker på jakt etter dissidenter. Det er ikke tilfeldig at den nye presidenten aldri har vunnet et valg i sin egen valgkrets der han har en storgård, mener observatører. Mange mennesker husker ennå hva som skjedde.

Svekket opposisjon

Håpet om et reelt politisk skifte i landet er svekket av en splittet og kaotisk opposisjon. Det som skjedde under begravelsen til «folkets general», opposisjonsleder og tidligere statsminister Morgan Tsvangirai fra partiet MDC-T, gir ikke håp om en snarlig bedring. Da gikk tilhengere

av partiets fungerende leder til angrep på støttespillerne til to andre politikere som hadde ambisjoner om å lede partiet. Og slo dem til blods.

I tillegg til MDC-T finnes det ytterligere tre opposisjonspartier. De blir ledet av henholdsvis Tendai Biti, Welshman Ncube og Joice Mujuro.

– Opposisjonen er i uorden. ZANU-PF har i øyeblikket større politisk momentum, og det betyr at folk kan la tvilen komme dem til gode. Spørsmålet er om de vil klare å kvitte seg med vanen med å jukse, mener Raftopolous.

Lederen for organisasjonen ZimRights, Okay Machisa mener derimot striden innad i det største opposisjonspartiet, MDC-T, har lagt seg og at deres 40 år gamle leder Nelson Chamisa er en sterk utfordrer til Mwangagwa. Chamisa er godt likt av unge mennesker, ifølge Machisa.

Over fem millioner mennesker har registrert seg for å stemme ved det kommende president- og parlamentsvalget.

– Vanligvis har det vært bare tre millioner mennesker som har stemt. Jeg frykter at dersom opposisjonen ikke framstår som et reelt alternativ ville enda færre bruke stemmeretten, sier Bganya i Norsk Folkehjelp.

Rettferdige valg?

Store plakater lover «frie, rettferdige og troverdige valg». Men selv regjeringspartiets medlem i parlamentets justiskomite mener landet har en vei å gå.

– Dersom jeg skulle gi landet en karakter, er det én av ti. Presidenten gir oss de riktige signaler. Vi har fått et bedre miljø for å holde valg, men det er ikke det beste, sa parlaments Fortune Chasi på et møte med sivil-

Nelson Chamisa, lederen for opposisjonspartiet MDC-T, er en god folketaler med appell blant ungdommen. Men kan han vinne et valg? Foto: NTB scanpix

samfunnsorganisasjoner i Harare.

– Rettferdig valg må gjennomføres, ikke bare snakkes om, sier Machisa.

Hans organisasjon ZimRights krever blant annet at hæren må slutte å drive valgkamp for regjeringspartiet ZANU-PF og at alle partiene må få tilgang til statlige medier. Et annet viktig krav er at tradisjonelle ledere («høvdingene»), som regjeringspartiet har pleiet et nært forhold til, må forholde seg politisk nøytrale.

Tradisjonelle Mugabe-venner

Nye Isuzu-biler ble for noen måneder siden kjøpt inn av staten og delt ut til landets tradisjonelle ledere. De lokale høvdingene har tidligere instruert sine undersåtter på landsbygda til å stemme ZANU-PF.

Regjeringspartiet vet at de vil ha liten støtte i byene, men møter arrangert av opposisjonskandidater blir fortsatt forstyrret av bander fra ZANU-PFs ungdomsbrigade.

Fram til begynnelsen av februar, mener organisasjonen Heal Zimbabwe at det forekom over 5000 tilfeller der folk ble presset av enten høvdingene eller regjeringspartiets folk til å oppgi velgerregistreringsnummeret sitt. Folk tror at de dermed kan bli overvåket. Rundt 15 prosent av de ansatte i den offisielle valgkomisjonen har militær bakgrunn.

«Det store spørsmålet er om militæret vil tillate at ZANU-PF mister makten.»

Okay Machisa, sivilsamfunnsleder

Kom lenge før valget!

Phillip Pasirayi, som er talsmann for demokratiorganisasjonen Center for Community Development, mener at det som skjer før selve valgdagen er det avgjørende. Valgobservatører må derfor komme til landet lenge før valget, hvis de skal avsløre en eventuell manipulasjon av valgresultatet.

– Fravær av vold på valgdagen er ikke det som avgjør om det er fritt og rettferdig, sier han.

Machisa i ZimRights mener det avgjørende spørsmålet som må avklares innen valgresultatet foreligger er om de militære vil akseptere at ZANU-PF taper.

Støtte fra verdenssamfunnet

Presidenten har de seneste årene vært i hyppige samtaler med Storbritannias ambassadør i Zimbabwe. Observatører tror at den regionale organisasjonen SADC, Sør-Afrika, Kina, EU og Storbritannia var enige om at Mugabes avgang og Mnangagwas overtagelse var den beste løsningen for landet. Trolig var både London, Beijing og Pretoria varslet på forhånd om det som kom til å skje, og ble holdt oppdatert om utviklingen.

– Disse landene er desperate etter å se positive utviklingstrekk ved landets situasjon, sier samfunnsforskeren Raftopolous.

Etter Mugabes fall har det vært et rush av besøkende som vil gjenoppta kontakten med myndighetene i Zimbabwe. Næringslivsdelegasjoner står i kø. Raftopolous frykter at sentrale verdier kan bli glemt.

– I jakten på stabilitet kan kravet om demokrati og støtte til sivilsamfunnet bli satt på sidelinjen. Dette er noe vi må kjempe mot, sier han. ■

16 Aktuelt

I perioden 2000–2015 er antallet dødsfall som følge av malaria redusert med over 60 prosent på verdens ifølge FN. Men fortsatt utgjør malaria-parasitten en dødelig trussel. Malaria dreper et barn annethvert m

Kampen mot malaria – med

Øygruppa Zanzibar i Tanzania har gjort revolusjonerende fremskritt i kampen mot malaria. Feltarbeidere på motorsykkel utgjør frontsoldatene. Utstyrt med medisinskrin, smarttelefon og nettbrett, er de i ferd med å vinne kampen mot sykdommen.

Av Sofi Lundin (tekst og foto), på Zanzibar

Habiba Suleiman Seif (32) tar opp mobiltelefonen og leser de siste meldingene. Hun sparker i gang motoren. Den hoster svart røyk fra eksosrøret.

Helseklinikken i landsbyen Shakani har meldt om en ny malariapasient. Hun drar til klinikken for å få informasjon om den malariasmittede, før hun setter kurs mot pasientens hjem.

Som Zanzibars eneste kvinnelige motorsyklist blir hun lagt merke til. Habiba er i tillegg helsearbeider og en av den delvis autonome øygruppens 20 malariaovervåkere. Utstyrt med smarttelefon, nettbrett, malariatester og medisiner, reiser de fra hjem til hjem for å behandle malariapasienter og forebygge nye utbrudd.

Malaria-frontsoldatene deltar i en strid som ser ut til å gå mot seier. Moskito-myggen med den dødbringende parasitten forekommer nå mye sjeldnere enn før. I 2004 var utbredelsen av malaria på Zanzibar på rundt 40 prosent. I dag er tallet nede på 0,003 prosent.

Over halvparten var smittet

– På midten av 2000-tallet hadde over halvparten av alle skolebarn malaria. Vi fikk telefoner fra lærere som trengte hjelp med elever som kollapset, sier Abdullah Suleiman, leder av *Zanzibar Malaria Elimination Program (ZAMEP)*.

Han har ledet myndighetenes program for malaria-eliminering i over 20 år. De siste 12 årene har de drevet et omfattende program på øygruppa, som har omlag 1,3 millioner innbyggere. Utdeling av myggnett, spraying innendørs og opplæring av malariaovervåkere har vært viktige tiltak.

– Det er et svært omfattende program hvor hele samfunnet er involvert. Å skape holdningsendringer har vært en av de viktigste og vanskeligste oppgavene. Tidligere hadde få noen anelse om hva malaria var. I dag vet folk dette, sier Suleiman.

Satsning på mobilteknologi

Habiba svinger av hovedveien og →

På begynnelsen av 2000-tallet var halvparten av alle barn på Zanzibar malariasmittede, ifølge myndighetenes program for malariaeliminering. I dag er tallet redusert til under én prosent. På hvert hjemmebesøk Habiba foretar testes alle familiemedlemene for malaria.

sbasis. Den globale innsatsen mot sykdommen har forhindret rundt 6,2 millioner dødsfall siden 2001, minutt.

myggnett, moped og mobil

18 Aktuelt

Habiba Suleiman Seif er en av 20 malariaovervåkere som jobber med å utrydde malaria på Zanzibar. Her er hun på vei ut i felt etter møte på klinikken. Siden myndighetene startet Malaria Elimination Program har alle klinikker blitt utstyrt med blant annet mobiltelefoner og det er etablert et effektivt sms-system for å varsle om nye malariatilfeller. Habiba og hennes kolleger er i ferd med å lykkes.

← inn på en gjørmete småvei. Talib Ali (10) sitter utenfor huset sitt. Han har testet positivt på klinikken, og nå må hele familien testes. Habiba starter blodprøverunden. Alis lillebror tester også positivt. Habiba åpner en

app på nettbrettet for å registrere informasjonen.

«Mobilsignaler reiser raskere enn mygg» sier forskerne fra RTI International som har utviklet programmet «Coconut Surveillance». Det android-

Malaria

■ Malaria infiserer over 200 millioner mennesker og dreper bortimot en halv million mennesker i verden hvert år. De aller fleste dødsfallene er blant barn.

■ Smitten overføres via mygg som er bærere av en parasitt.

■ 90 prosent av alle dødsfall finner sted i Afrika der flere områder fortsatt mangler forebyggende midler mot sykdommen.

■ Utdeling av myggnett og sprøyting av myggrike områder har vært viktige tiltak. Den kinesiske farmasøyten Youyou Tu ble tildelt Nobelprisen i 2015 for oppdagelsen av artemisinin (ACT). Rask diagnostisk test (RDT) har hatt re-

volusjonerende resultater på verdensbasis. Testen fordrer inget komplisert laboratorieutstyr.

■ Verdens første malariavaksine er i år klar for å bli testet. Malariavaksinen Mosqirox er utviklet av legemiddelselskapet GlaxoSmithKline i samarbeid med den internasjonale organisasjonen PATH Malaria Vaccine Initiative. Pilotprosjektet skal testes ut på 360 000 barn i Kenya, Ghana og Malawi.

■ Norge har vært en viktig økonomisk bidragsyter til internasjonal malariabekjempelse, blant annet gjennom Det globale fondet mot aids, tuberkulose og malaria. Dette fondet gir økonomiske bidrag til nasjonale helseprogrammer, blant annet i Tanzania.

baserte programmet hjelper feltarbeiderne å registrere informasjon om malaria og pasienter.

I dag bruker helsepersonell ved alle landets klinikker et SMS-system som varsler feltarbeiderne så snart de har registrert en ny malariapasient. Informasjonen lagres i programmet og overføres til en nasjonal database. Mellom 2012 og 2015 utførte malariaovervåkerne nesten 40 000 malariatester.

– Vi har et tett samarbeid med alle landets klinikker. SMS-systemet er raskt og effektivt. Denne teknologien har vært helt avgjørende for å komme dit vi er i dag, sier Habiba.

Eneste kvinnen i felt

En kvinne på motorsykkel er et sjeldent syn på Zanzibar og flere snur seg når hun suser frem mellom palmetrærne. Habiba er landets eneste kvinnelige malariaovervåker og dekker til sammen 165 landsbyer. Sammen med sine kollegaer har hun besøkt nesten samtlige hjem på den 2500 kvadratkilometer store øya.

– Det var tidligere to andre kvinner som jobbet her, men de sluttet da de innså hvor vanskelig jobben er. Lange dager i felt er krevende. Du må ha en genuin interesse for jobben for å orke, sier Habiba.

Flere mislykkede forsøk

Zanzibar har nå startet på sin siste etappe i kampen mot malaria-parasitten, ifølge myndighetene. Målet er fullstendig utrydding innen 2023.

Men det er ikke første gangen øya prøver å vinne denne kampen. På 1950 og 60-tallet gjorde myndighetene en stor innsats. Da lyktes de ikke med arbeidet. Noen av årsakene kommer frem i rapporten *Challenges for Malaria Elimination in Zanzibar*. Ifølge rapporten var en av ut-

« I 2004 var utbredelsen av malaria på Zanzibar rundt 40 prosent. I dag er tallet nede på 0,003 prosent. »

Habiba på hjemmebesøk i landsbyen Shakani. Moren i huset har malaria og Habiba tester alle familiemedlemmene med hurtidiagnostiserende test (RDT - Rapid Diagnostic Tests). Med seg har hun tabletter for malariabehandling som hun gir til de smittede. I 2004 var utbredelsen av malaria på Zanzibar på rundt 40 prosent. I dag er tallet nede på 0,003 prosent.

På hvert hjemmebesøk testes alle familiemedlemmene for malaria. Informasjonen lagres på nettbrettet i en App som er utviklet av malariaeksperter. Teknologien gir tilgang til en stor database med detaljert informasjon.

fordringene myggens resistens mot myggmidler. Andre årsaker var dårlig kvalitet på myggnettene og stor mobilitet blant folket på Zanzibar.

– Vi har veldig få malariapasierter i dag sammenlignet med for noen år tilbake. Nesten alle som tester positivt i dag har fått malaria utenfor Zanzibar, sier Hadidja Ali, laboratorietekniker på helseklinikken i Kisauni.

Reisevirksomhet er et viktig tema som Habiba Suleiman Seif alltid diskuterer med familiene hun besøker med sin motorsyssel.

– Vi må vite om malariaen er lokal eller om den kommer utenfra. Er den lokal må vi finne kilden og sørge for at den fjernes, sier hun.

Nye teknikker og mange bidragsyttere

Det er landets helsedepartement og Zanzibars eget Malaria Elimination Program (ZAMEP) som leder innsatsen for å utrydde malariaen. Men bak fremgangen på øya står det mange bidragsyttere. Det amerikanske U.S. President's Malaria Initiative (PMI)

og det norskstøttede Global Fund har vært de største givne siden 2006.

Anders Björkman er professor i infeksjonsmedisin ved Karolinska instituttet i Stockholm. Han har forsket på malaria i flere tiår og leder et prosjekt sammen med helsedepartementet på

Zanzibar. Sammen med en forskergruppe jobber han med å utvikle nye metoder for å minske spredning og redusere dødelighet.

Utdeling av impregnerte myggnett og bruken av den revolusjonerende behandlingsformen ACT er viktige tiltak. Når malariaparasitten utvikler resistens mot tidligere brukte stoffer, har kombinasjonsmedisinen ACT vist seg som et effektivt alternativ.

– Vi har lyktes med å halvere den totale barnedødeligheten på Zanzibar, takket være malariakontroll med nye verktøy, sier Björkman i et intervju med Dagens Nyheter.

Dokumenterer fra luften

Etter at man lenge har holdt på med sprøyting mot mygg innendørs, ser forskere seg nå etter effektive utendørsbaserte løsninger. Den britiske professoren Andy Hardy har introdusert en ny løsning på Zanzibar, et droneprosjekt, i samarbeid med myndighetene. Tanken er å lokalisere vannområder på øya der myggen samles.

– På 20 minutter kan en enkelt

drone undersøke 300 000 kvadratmeter mark. Bildene behandles og analyseres for å lokalisere og kartlegge vannområdet. Denne metoden er svært nøyaktig og effektiv, sier professor Hardy.

Nå som kampen mot malariaen nesten er vunnet gjenstår det som kanskje er det vanskeligste arbeidet.

– Å fjerne den siste prosenten og holde statistikken på null er den virkelige utfordringen. Men vi kommer til å klare det, sier leder av ZAMEP, Abdullah Suleiman.

Habibas nøkkeloppgaver

Firebarnsmor og malariaovervåker Habiba Suleiman Seif har i seks år allerede gitt sitt bidrag til kampen mot malaria. Habibas motorsyssel er stadig å se utenfor husene i landsbyene. Enten skal hun utføre tester, behandle syke pasienter eller hun gir viktig informasjon om forebygging til lokalsamfunnet.

– Jeg kommer ikke å gi meg før malaria er helt borte fra Zanzibar, fastslår hun. ■

20 **Aktuelt**

FNs afrikanske suksesshistorie

FNs fredsbevarende operasjoner har ofte fått kjeft når ustabile land har endt opp i nye konflikter. Men etter 15 år med FN-soldater i Liberia, finnes det også en annen historie. **Av Espen Røst**

Det gikk galt i Rwanda, Somalia, Sør-Sudan og øst-Kongo. Men ved utgangen av mars i år forlot de siste FN-soldatene et annet afrikansk land. Der får FN-styrken en langt bedre karakter av verdenssamfunnet - for sitt bidrag til å unngå nye konflikter.

Dette vestafrikanske landet var inntil for få år siden ofte omtalt som «det komplette kaos». Men nå, fjorten år etter at 15 000 soldater ankom Liberia i 2003, omtaler både FN og landets ledelse operasjonen som vellykket. Et av de viktigste bevisene på dét, er at det er gjennomført tre fredelige demokratiske valg, inkludert makt-skifte fra én president til en annen.

I sin innsettelsestale i januar uttrykte Liberias nyvalgte president – den tidligere fotballstjernen George Weah – takknemlighet for det internasjonale samfunnets støtte:

– FN har stått sammen med oss, i våre mørkeste dager, sa Weah da han tok over roret etter fredsprisvinner Ellen Johnson Sirleaf.

Etter at Liberia – det første uavhengige landet i Afrika – ble grunnlagt av afroamerikanere i 1847, var landet relativt stabilt i lange perioder. Men fred og stabilitet under det afroamerikanske partiets ettpartistyre ble tidvis brutt av ulike opprør mot de sittende elitene. Dette fikk en brå slutt i 1980 da militære offiserer under ledelse av sersjanten Samuel Doe drepte den sittende presidenten, og innledet en periode med brutal undertrykkelse, som varte til 1989.

Da ble landet kastet ut i en borgerkrig, og Doe – som hadde blitt valgt til president gjennom valgfusk i 1985 – ble drept. De neste fjorten årene var det lille vestafrikanske landet preget av en ekstremt brutal konflikt, der minst 270 000 mennesker mistet livet og to tredeler av befolkningen ble sendt på flukt.

Et land som lå i grus

I 2003 opprettet FNs sikkerhetsråd en internasjonal fredsbevarende styrke i

landet. Liberia-kjenner og seniorforsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt Niels Nagelhus Schia mener FNs UNMIL-operasjon har vært viktig for landets vei mot fred.

– En uoversiktlig og ekstremt brutal borgerkrig hadde lagt hele landet i grus da FN-soldatene ankom. Økonomien og infrastrukturen var totalt ødelagt. Barn hadde vært brukt som soldater og kvinner var utsatt for de groveste overgrep. Ut fra situasjonen som rådet den gang, vil jeg si at dette har vært en vellykket operasjon.

– *Så Liberia er en afrikansk suksesshistorie for FN?*

– Ja, i Liberia har FN klart å stå løpet ut. At «FN ikke fungerer», at «FN-organisasjoner er ineffektive» og aldri får resultater er utsagn som ikke er gjeldende her. For et barn som blir født i Liberia i dag ser fremtiden mye lysere ut enn for et barn som ble født på 1990-tallet. Dét er mye takket være internasjonal innsats der UNMIL-operasjonen har spilt hovedrollen, sier Nagelhus Schia.

Utdannes til arbeidsløshet

Han trekker frem de tre demokratiske valgene i landet etter at borgerkrigen opphørte.

– Ellen Johnson Sirleaf har vunnet valg to ganger. Når det i desember i fjor var enda et vellykket valg og det i tillegg var et opposisjonsparti som vant, må vi kunne fastslå at Liberia er i en svært positiv utvikling. Da George Weah tok over som president tidligere i år var dette faktisk det første fredelige maktskiftet i landet på over 70 år, sier Nagelhus Schia.

Fredsoperasjonen var verdens største i de fire første årene – med 15 000 soldater, inkludert observatører og en politistyrke. Nupi-forskeren mener den massive innsatsen fra det internasjonale samfunnet – både militært og sivilt – har vært vesentlig for at landet er der det er i dag.

Selv om demokratiutvikling og økende politisk stabilitet er svært positive trekk, minner Nupi-forskeren om at landet fortsatt har store utfor-

Niels Nagelhus Schia, forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt.

En FN-soldat på oppdrag i Liberia i 2012. Etter femten år forlot UNMIL-soldatene landet i slutten av mars – forhåpentligvis for godt.

Foto: Staton Winter / UN Photo

dringer. Liberia er fortsatt blant de fattigste i verden.

– Når barn ikke får en god utdanning og altfor mange unge ender opp i arbeidsløshet, er det selvfølgelig en kjempeutfordring. I tillegg har man ikke tatt et skikkelig oppgjør med krigsforbrytelsene. Mange av årsakene til at konflikten i sin tid blusset opp ligger fortsatt under overflaten og ulmer, sier Nagelhus Schia.

Han peker spesielt på at tidligere krigsherrer fortsatt har innflytelse. Blant dem er mannen som henrettet kuppmakeren Doe, den svært brutale opprørslederen Prince Yormie Johnson. Han sitter nå i senatet.

– Og selv om det er brukt store ressurser på sikkerhetssektoren, sikkerhetsreform og rettsystemet er dette fortsatt veldig svakt. Det er store utfordringer for hele statsapparatet, sier Nupi-forskeren.

Overflate-framskritt

Nagelhus Schia peker på ebola-krisen som rammet landet i 2014. I tillegg til at minst 4000 mennesker mistet livet,

førte krisen blant annet til forverret matsikkerhet for en allerede fattig befolkning, økt arbeidsledighet og et enormt press på helsesystemet.

– Ebola-krisen viste at landets infrastruktur fortsatt er skjør. Liberia var helt avhengig av hjelp utenfra for å komme seg ut av unntakstilstanden, og ebolaen viste hvor sårbart landet fortsatt er, sier Nupi-forskeren som nylig utkom med boka *Franchised States and the Bureaucracy of Peace*. Boka handler om hvordan FN, i sin iver etter å bygge stater for å bygge fred, selv blir en del av staten.

– Når et post-konflikt-land blir gjenstand for en fredsoperasjon innebærer dette at et stort internasjonalt apparat blir ønsket velkommen til landet for å bygge staten, sikre freden og stabilisere landet. Dette innebærer store og langvarige gjenoppbyggingsprosesser som følger internasjonale etablerte oppfatninger om hva en stat er. Begrepet *franchised states* peker altså på en ny form for stater som vokser fram som et resultat av internasjonal inn gripen og styring.

McDonalds-modellen

Nagelhus Schia mener verdenssamfunnet benytter seg av en styringsmodell som kan minne om fastfood-giganten McDonalds.

– Forretningsideen distribueres til filialer verden rundt, som uavhengig av hvor de måtte befinne seg, bruker de samme produktene, varemerkene og arbeidsmønstrene. Poenget med begrepet er å få frem hvordan stater som Liberia bygges etter etablerte, internasjonale oppfatninger om hva en stat er. Disse oppfatningene ivaretas og distri-

bueres av internasjonale aktører, blant annet diplomater i Sikkerhetsrådet, og byråkrater i FN-apparatet.

– *Om Liberia har blitt en «franchise-stat»; hvilke utfordringer byr dette på fremover?*

– Det er både positive og negative konsekvenser av dette. På den ene siden kan det bidra til stabilitet og til å smøre hjulene i statsapparatet. Samtidig kan det undergrave nasjonale strukturer, handlingsmønstre og lokal kunnskap. Det siste innebærer også at landet, i hvert fall for en periode, blir mer avhengig av eksterne krefter også utover den perioden hvor FN står som garantist for fred og sikkerhet.

Nagelhus Schia sier det er viktig at man ikke blir for utålmodige med land som er i ferd med å legge krig og konflikt bak seg. Han mener mange som kritiserer FN for ineffektivitet ofte glemmer at fredsbyggingprosjekter er komplekse og sier FN-innsatsen i Liberia viser at fredsoperasjoner nytter.

Løftet ut av konflikt

– Verdenssamfunnet kan faktisk hjelpe

mennesker og land til å løfte seg ut av forferdelige konflikter. Av denne operasjonen kan FN ta med seg videre at innsatsen er helt nødt til å *matche* størrelsen på landet, befolkning og utfordringer – også bør de merke seg at fredsbygging tar tid.

– *Men er du optimistisk for Liberias fremtid?*

– Ja, men freden er skjør. Samtidig som at FN nå trekker seg ut, vokser forventningene og kravene i befolkningen. Dette gjør at landet går inn i en sårbar periode der det fortsatt trenger mye hjelp og støtte utenfra.

Han mener det er viktig at det internasjonale bistandsapparatet ikke faller for fristelsen og tenker at «jobben nå er gjort».

– Liberias historie har vist tydelig at det går ganske raskt å rive staten ned, men at det tar mye lenger tid å bygge den opp. Liberia er en del av verden og verden må fortsette å hjelpe landet til å holde riktig kurs. Bare sånn vil FN's operasjon i Liberia kunne gå inn i historiebøkene som et symbol på internasjonal solidaritet – og en virkelig suksesshistorie. ■

Liberia

■ Republikk i Vest-Afrika med vel 4,6 millioner innbyggere.

■ Landet ble etablert som en uavhengig republikk i 1847 og har aldri vært underlagt noen kolonimakt. Liberia er dermed Afrikas eldste uavhengige republikk.

■ Etter politisk uro og statskupp ble landet kastet ut i en svært blodig borgerkrig som også spredte seg til nabolandene. Konflikten utviklet seg i første halvdel av 1990-årene til en av Afrikas mest brutale.

■ Liberia er i dag et av de fattigste landene i verden og er fortsatt i en gjenoppbyggingsfase etter at 14 år med krig og uroligheter ble avsluttet i 2003. Siden da har FN vært til stede i landet med fredsbevarende soldater. Unmil-operasjonen ble avsluttet i mars i år.

◀◀ Fredsoperasjoner nytter. Verdenssamfunnet kan faktisk hjelpe mennesker og land til å løfte seg ut av forferdelige konflikter og skape en bedre framtid▶▶

Niels Nagelhus Schia, Nupi-forsker

Økonomi

■ ENERGI

Bygger ny solkraft i Sør-Afrika

Det norske selskapet Scatec Solar skal bygge tre nye solkraftverk i Sør-Afrika, med Norfund som en av partnerne. Samlet er investeringen på 3 milliarder kroner.

Tar av silkehanskenene mot oljekorrupsjon

To av verdens største oljeselskaper og en tidligere nigeriansk oljeminister står for retten i Italia, tiltalt for korrupsjon i stor skala. I flere land sitter nå korrupsjonsmistenkte næringslivsledere og politikere og skjelver i dressbuksene. En rekke saker er på trap-pene. **Av Asle Olav Rønning**

14. mai starter retts-saken i Milano mot italienske ENI, britisk-nederlandske Shell og sentrale nåværende og tidligere ledere i de to selskapene. Det er storfisker i europeisk næringsliv som nå sitter på tiltalebenken. ENI, som er deleid av den italienske staten, er en maktfaktor i Italia og et av de største utenlandske selskapene i Afrika. Shell er på sin side verdens nest største oljeselskap.

Blant de tiltalte er den sittende ENI-sjefen, Claudio Descalzi.

Malabu-saken

■ Stor korrupsjonssak i Nigeria knyttet til selskapet Malabu Oil and Gas.

■ De to europeiske selskapene ENI og Shell betalte i 2011 mer enn 1,1 milliarder dollar til Malabu for en lisens for å lete etter olje utenfor kysten av Nigeria.

■ Letelisens OPL-245 skal være en av de mest lovende i nigeriansk farvann. Malabu Oil and Gas ble tildelt lisens på tampen av militærstyret til general Sani Abacha.

■ Ifølge organisasjonen Global Witness kjente ENI og Shell til at milliardutbetalingen ville gå med til korrupsjon. Lekkede eposter underbygger dette.

■ ENI og Shell avviser at de har vært delaktig i korrupsjon. Det samme gjelder de andre tiltalte i saken.

■ Rettssaken skulle startet ved en domstol i Milano i mars, men ble utsatt og starter i stedet 14. mai.

ENI og Shell er anklaget for korrupsjon knyttet til en utbetaling på mer enn 1,1 milliarder amerikanske dollar (8,8 milliarder kroner) for rettigheter til oljeleting utenfor kysten av Nigeria. Pengene gjelder konsesjonen OPL-245 og gikk til Malabu, et selskap som i hemmelighet skal ha vært eid av Nigerias tidligere oljeminister Dan Etete. Etete var oljeminister under militærregimet til general Sani Abacha.

Salget av oljelisensen, som skjedde i 2011, ble godkjent av Nigerias forrige president, Goodluck Jonathan, og saken har forgreininger også til ham. Påstanden er at pengene endte opp i korrupte lommer, og at de to europeiske oljeselskapene visste at det ville skje. ENI og Shell avviser ifølge internasjonale nyhetsmedier å ha gjort noe ulovlig. Det samme gjelder Etete og andre tiltalte.

– Fortjener rettferdighet

Anti-korrupsjonsorganisasjonen Global Witness har spilt en viktig rolle i saken, blant annet ved å avsløre sentrale fakta. Organisasjonen og dens samarbeidspartnere tar det som en stor seier at to av verdens største oljeselskaper nå må svare for seg i rettssalen.

– Vi har gransket denne saken i 6-7 år nå. Vi er veldig fornøyd med at saken endelig kommer for retten. Det nigerianske folket fortjener rettferdighet, sier Barnaby Pace ved Global Witness' London-kontor til Bistandsaktuelt.

Han peker på den enorme summen som er utbetalt for OPL-245, og sier at pengebeløpet tilsvarer et helt

års helsebudsjett i Nigeria.

Italiensk politi har samarbeidet med kollegaer i flere europeiske land under etterforskningen av saken. Samtidig med at saken kommer opp for retten i Italia, er det også en startet en rettslig prosess i Nigeria. Nigeria har frosset oljelisensen og stevnet den amerikanske storbanken JP Morgan for dens rolle i milliardutbetalingen.

Korrupsjonssaker i mange land

Rettssaken om pengene fra OPL-245 er ikke den eneste høyprofilerte pågående korrupsjonssaken med tilknytning til oljesektoren, eller andre ressursbaserte sektorer som gruvedrift. I Brasil har skandalene med utgangspunkt i det statskontrollerte oljeselskapet Petrobras rullet og gått siden 2014, og har blant annet endt med at tidligere president Lula da Silva må i fengsel for å sone en straff på 12 år.

Oljeselskapene ENI og Shell er tiltalt for korrupsjon for milliardverdier i en retts-sak som starter i Italia om under to uker. ENI og Shell er to av de største utenlandske selskapene i mange afrikanske land. Bildet er fra et av Shells anlegg i Nigeria.

Foto: Florian Plau-
cheur / AFP / NTB
scanpix

ENI-sjef Claudio Descalzi må møte i retten i Milano 14. mai. Han har tidligere avvist at han eller selskapet har gjort noe galt.

Foto: Eric Piermont
/ AFP Photo / NTB
scanpix

I Frankrike ble Teodorin Obiang, sønnen til mangeårig president Teodoro Obiang i oljerike Ekvatorial-Guinea, i oktober i fjor dømt til betinget fengsel og bot på 30 millioner euro (291 millioner kroner) for å ha skaffet seg millionverdier på ulovlig måte. Presidentsønnen hadde en flåte med rådyre sportsbiler og eide en luksuspreget bygård sentralt i Paris. Dommen er ikke anerkjent av Ekvatorial-Guinea, som mener den bryter med internasjonal lov.

I Angola ble José Filomeno dos

« Nå er det en hel bølge av saker som er under etterforskning. »

Barnaby Pace, Global Witness

■ GJELD

24

lavinntektsland har tatt opp så store lån i utlandet at de står i fare for å havne i en ny gjeldskrise, ifølge en rapport fra Det internasjonale pengfondet (IMF).

■ HANDEL

Norge: 0,6 prosent fra MUL-land

Norge importerte varer for 1 milliard kroner fra minst utviklede land (MUL-land) de første tre månedene i år, viser tall fra SSB. Det tilsvarer seks promille av samlet norsk import i samme periode. Det har lenge vært et politisk mål å øke importen fra MUL-landene.

Santos, sønn av eks-president Jose Eduardo dos Santos, i forrige måned tiltalt for å ha forsøkt å lure unna store verdier fra landets oljefond, der han var sjef. Samtidig er landets tidligere visepresident og sjef for statsoljeselskapet Sonangol, Manuel Vicente, under tiltale i Portugal for bestikkelser i forbindelse med hvitvasking og eiendomsinvesteringer.

Tror flere tiltaler vil komme

I Italia, Sveits, Frankrike og flere andre land er en rekke saker under oppseiling.

– Jeg tror vi ser at flere og flere av disse sakene vil føre til tiltale. Tidligere har det vært ganske få saker. Nå er det en hel bølge av saker som er under etterforskning, sier Barnaby Pace i Global Witness.

Generalsekretær Guro Slettemark

i Transparency International Norge sier at man må ta forbehold om utfallet av etterforskningen i de ulike sakene.

Hun mener likevel det er grunn til optimisme, og peker på flere faktorer som har styrket arbeidet mot korrupsjon. Lekkasje som «Panama Papers» er én faktor. Kombinasjonen av arbeidet til aktivister, tenketanker og myndigheter er annen.

Slettemark sier at også folkelig engasjement mot korrupsjon nå spiller en viktig rolle i mange land. Ikke minst var folks sinne over korrupsjon en viktig del av den arabiske våren.

– Før har vi sett en tendens til at store aktører har sluppet unna. Jeg tror at Petrobras-skandalen har vist hvor ødeleggende konsekvenser korrupsjon kan ha for demokratiet i et land, sier Slettemark. ■

Barnaby Pace i Global Witness.

Mer innsyn – folk kan se hva staten tjener

– DET SISTE tiåret har vi sett enorme framskritt når det gjelder åpenhet og innsyn. Åpenhet er nå noe som forventes, sier Eddie Rich, nestleder i Extractive Industries Transparency Initiative (EITI).

EITI er en internasjonal organisasjon som hjelper land å forplikte seg til økt innsyn og åpenhet i olje- og gasssektoren og andre ressursbaserte sektorer. Organisasjonen har hovedkontor i Oslo.

Mengden informasjon som er tilgjengelig for vanlige borgere, politikere og media har økt kraftig, me-

ner Rich. Han peker på utviklingen i Ghana som et positivt eksempel. Ghana har blitt et oljeproduserende land det siste tiåret, og der har myndighetene etter EITIs anbefaling innført et åpent oljeregister der alle kan se hvilke lisenser som er gitt. I tillegg er det åpenhet om myndighetenes oljeinntekter.

EITI har dessuten vært medvirkende i at det i mange land nå kreves åpenhet om hvem som er de reelle eierne av selskaper med eierinteresser i olje- og gassproduksjon eller gruvedrift. ■

24 Intervjuet

— Mat er et våpen for fred og forsoning

Krig, konflikt og naturkatastrofer gjør at antallet som sulter igjen øker. Jobbeskrivelsen til David Beasley, sjef for Verdens matvareprogram, er klar: Få slutt på all sult innen 2030.

Av Nina Bull Jørgensen

Jeg ville egentlig ikke ha denne jobben. Jeg trengte overhodet ikke noen ny jobb, sier David Beasley. Nominert av Trump og utpekt av FN, tok amerikaneren for ett år siden over som øverste sjef for Verdens matvareprogram (WFP).

Med tung politisk erfaring og et enormt nettverk både i USA og verden rundt, var det mange som mente at Beasley var rette mann til å avskaffe sult i verden. Tradisjonen tilsier nemlig at lederen for FNs matvareprogram skal være amerikansk. Og slik ble det, også denne gang. USA fikk det som de ville.

Allerede som 21-åring ble Beasley valgt til Representantenes Hus i South Carolina og satt der fra 1979-1992. Like før perioden som kongressmedlem var over rakk han å «krysse gulvet», fra Demokratene til Republikanernes leir, noe som vakte en viss oppsikt. Han ble guvernør for South Carolina i 1995, som en av tidenes yngste – og det hevdes at han klarte å snu delstatens økonomi fra full krise til full blomst.

Ved siden av politikken har han i mange år jobbet med temaet fred og forsoning. Blant annet startet han et eget fredssenter i Washington.

Krig og fred er også noe som opptar Beasley i jobben som leder for WFP – det vil si, han er opptatt av sammenhengen mellom krig, fred og mat.

Mat som våpen

– For hundre år siden strevde 90 prosent av verdens befolkning med å skaffe seg nok mat. I dag er tallet ti prosent. De siste 25 årene har verden sett en fantastisk framgang i kampen mot sult og matmangel, men dette har snudd de siste to årene, fastslår Beasley under et seminar i regi av fredsforskningsinstituttet, PRIO.

Lederen for FNs matvareprogram er også i Oslo for å snakke med Norges utenriksminister og utviklingsministeren om det som bekymrer han aller mest akkurat nå.

– Antallet sultne i verden økte fra 777 millioner i 2016 til 815 millioner i 2017. Og antallet *akutt* sultne har på to år økt fra 80 millioner til 124 millioner. Hovedårsaken er krig og konflikt. Kon-

flikt avler sult, og sult avler konflikt, understreker Beasley.

– På hvilken måte blir mat brukt som våpen i krig?

– Mat brukes som våpen i krig på mange ulike måter. Det blir spesielt brukt av ekstremistgrupper som nekter matforsyninger adgang til områder de kontrollerer, slik at befolkningen begynner å sulte. Deretter bruker de mat for å rekruttere folk.

Og dette er ikke bare retorikk, understreker WFP-lederen i samtale med Bistandsaktuelt. Han sier at organisasjonens folk ser dette hver eneste dag på oppdrag i sårbare områder.

– Sult rekrutterer ekstremister

– Jeg har møtt mange mødre som har fortalt at deres ektefeller absolutt ikke ønsket å slutte seg til IS, Boko Haram, Al Shabaab eller Al Qaida. Men etter at deres lille jente eller lille gutt ikke hadde spist på mange dager eller uker, følte mannen seg tvunget til å bli med i en ekstremistgruppe for å skaffe mat til familien. I tillegg har du myndigheter eller militære ledere som nekter aktører som leverer mat tilgang til havner eller veier, noe som igjen skaper sårbarhet ...

– Men vi ønsker heller å bruke mat som et våpen for fred og forsoning, understreker Beasley og gjentar det samme så ofte han kan.

– Og hvordan gjør dere det – hvordan bruke mat som «våpen for fred»?

– På mange ulike måter. Vi får nasjoner som ellers ikke går så bra overens til å jobbe sammen om matsikkerhet i konfliktområder – for eksempel USA og Kina, USA og Russland... Vi har skolematprogrammer, der vi får barn fra ulike etniske grupper til å spise sammen og dyrke mat sammen. Og på enkelte områder med væpnede militser har vi sagt «legg ned våpnene, så kommer vi med mat». Det skjer faktisk. Vi har fått stridende parter til å legge ned

« Sahel-regionen vil komme til å ha en dramatisk innflytelse på migrasjon til Europa. »

David Beasley er mannen som sørger for fortsatt store pengebidrag til Verdens matvareprogram. Her er han på besøk blant internflyktninger i nord-Kivu i DR Kongo.

Foto: WFP / Marco Frattini

våpnene for å få mat, sier Beasley.

– Der det ikke mangler mat er sjansen mye større for å oppnå fred og forsoning.

– Sahel, en større trussel enn Syria

Dette er også et av hovedargumentene WFP-lederen bruker når han appellerer til givreland om økonomiske bidrag. For selv om han i løpet av sitt første år i sjefsstolen har sørget for økte midler til organisasjonen, er behovene langt fra dekket.

WFP-lederen er samtidig svært direkte i sin kobling mellom fattigdom, terrorfare og migrasjon til Europa. Argumentene vil definitivt kunne vinne gjenklang i europeiske hovedsteder i en tid da EU, Norge og andre bistandsgivere legger økt vekt på sikkerhetspolitikk i sin bistandstenkning.

– Vi sier til gjerne: «Dere tror dere har et problem med Syria, med ekstremister som infiltrerer en nasjon på 20 millioner mennesker. Sahel-regionen har 500 millioner mennesker... IS har

nå beveget seg inn i den regionen. De samarbeider med Boko Haram og Al Qaida og andre ekstremistgrupper, og målet deres er å infiltrere seg blant massene som migrerer til Europa, slik at de kan komme seg inn og destabilisere Europa».

82 prosent av organisasjonens midler går i dag til konfliktområder, opplyser WFPs leder. Han beskriver Syria og Jemen som «mer tradisjonelle kriger», mens områder som Sør-Sudan, Somalia, Nigeria og Sahel-regionen er «mer komplekse». Og Sahel-regionen «fra Rødehavet til Atlanterhavet» kommer til å ha den mest dramatiske innflytelsen på migrasjonen til Europa, understreker Beasley.

«En perfekt storm»

– Infiltrasjon av ekstremistgrupper, koblet med klimaendringer og dårlig styresett er en «perfect storm» (verst tenkelige scenario, red.anm.). Derfor prøver vi å vekke verdens ledere nå, i stedet for å vente med å gripe inn til problemet overvelder oss.

Dette var også et argument som slo an da han banket på døra til Det ovale kontor, forteller WFPs leder.

– I stedet for å gå fra 1,9 milliarder dollar til null, som alle fryktet, så økte USA i fjor WFP-støtten til 2,5 milliarder dollar. Og i år regner vi med å få mer enn 3 milliarder dollar. Som mine venner i Det hvite hus og Kongressen har sagt: «We're not backing, we're stepping up. Now you go and tell the rest of Europe, that you guys need to step up too».

– Hva sa du til dine venner i Det hvite hus og Kongressen, helt konkret?

– Jeg sa: «Hvis dere vil bruke nok en halv trillion dollar på militæroperasjoner, er det lett å kutte støtten til WFP. Men vi er faktisk i frontlinjen både i angrep og forsvar mot ekstremismen. Så hvis dere ikke vil støtte oss ut fra the goodness of your hearts, så gjør det i det minste for the sake of national security».

Klimaendringer

– Og du har også klart å overbevise Trump-administrasjonen om at kli-

maendringene må tas på alvor?

– Jeg har ikke hatt noen problemer med det. Det hvite hus og Kongressen forstår helt klart at klimaet er under endring.

– Selv sjefen i Det hvite hus gjør det...?

– Ja. Jeg tror ikke det er noe han bestrider, så vidt jeg vet ... Debatten går mer på hvorfor det skjer klimaendringer, ikke om det gjør det.

– Vi kan diskutere hva som er årsaken, men det vi ikke kan debattere er det faktum at klimaet endrer seg, og at det påvirker stabiliteten i et land eller en region. Jeg kan bare vise bilder fra Etiopia, Afghanistan eller Sahel. Jeg kan vise Tsjad-sjøen. Jeg kan vise hvordan Sahara beveger seg nedover 1,5 kilometer per år ...

– Og hva gjør dere i WFP for å takle klimaendringene?

– Mye! Bare i fjor plantet vi mer enn ti millioner trær på mer enn 8500 hektar, «greenin' it up» for å beskytte mot erosjon. Vi hjelper også småbønder og lokalsamfunn i en rekke

land med å takle utfordringer relatert til tørke og flom, slik at de får bærekraftige avlinger.

Forhandler ikke med Al Shabaab

– Hvordan kan du garantere at de 500 millioner kronene Norge har gitt til WFP når fram til de aller mest sultne der ute?

– WFP er ekstremt takknemlige for den støtten. Norge er en av våre beste givere og partnere. Og vi er en av de mest effektive organisasjonene når det gjelder å levere mat under de mest ekstreme forhold, enten det gjelder krig, konflikt eller naturkatastrofer. Våre medarbeidere strever hardt hver eneste dag, for å sikre at hver eneste brødsmlule blir levert til rette mottaker.

– Hva er de største utfordringene her?

– Det kan være ekstremt komplisert å gå inn i sultrammede områder i krigs-soner som man ikke har tilgang til, ofte områder kontrollert av ekstremistgrupper. Hvis Al Shabaab stopper en lastebil med mat midt på natta in the middle of

nowhere og du vet at de sultner selv, da begynner du ikke å forhandle...

Cheerleader

Målet er å minimere all risiko, understreker Beasley. Men med en organisasjon som gir mat til 80 millioner mennesker hver eneste dag – i områder der du er sårbar overfor ekstremister, sabotasje og kidnapping – så hender det at det at maten havner i feil hender, innrømmer han.

Men å miste noe av maten på veien er ikke det verste, understreker Beasley.

– Det er verre at vi mister liv. Det skjer hvert år. Vi vet vi er den beste av de beste når det gjelder å beskytte. Likevel hender det at det går galt, sier sjefen for Verdens matvareprogram – som på tross av en boblende optimisme må medgi at han har påtatt seg en tøff jobb.

– Menneskene som jobber for WFP setter livene sine på spill hver eneste dag. Det viser hvor dedikerte de er. Jeg sier ofte at jeg er ikke deres leder – jeg er deres cheerleader. ■

Meninger

Kjære ektefelle, kan jeg få lov å ta en jobb?

Flere kvinner i Nord-Afrika og Midtøsten får nå en bedre utdannelse, men dette har ikke ført til at flere blir yrkesaktive. Diskriminerende lover er en viktig årsak. Blant annet gir lover i flere land ektemenn myndighet til å nekte sine koner arbeid utenfor hjemmet. **Av Liv Tønnessen, CMI**

155 land i verden har minst én lov som diskriminerer kvinner økonomisk, ifølge en undersøkelse gjort av Verdensbanken. For eksempel er det i en del land ikke lovlig for kvinner å bevege seg fritt i offentlige rom uten en mannlig verge. De kan heller ikke åpne bankkonto eller å arve og eie eiendom.

I mange land i Midtøsten og Nord-Afrika tar flere kvinner enn menn nå høyere utdanning. Samtidig er yrkesdeltakelsen for kvinner i regionen lavest i verden. 75 prosent av kvinnene er fortsatt uten jobb.

Regionen med de verste lovene

Dette er også regionen der man finner de mest kvinnekriminerende lovene. Et av de landene med flest begrensninger på kvinners rett til arbeid er Jemen der bare 8 prosent av kvinner er yrkesaktive.

Selv om kvinners rett til arbeid er garantert i landenes grunnlover, blir kvinner utestengt fra visse yrker i arbeidslover. I regionen finner vi arbeidslover som begrenser kvinners rett til å arbeide nattskift og i ulike sektorer.

I Iran kan for eksempel ikke kvinner jobbe som dommere i rettssystemet. I De forente arabiske emirater fastslår loven at kvinner ikke kan arbeide i «helsefarlige, tunge og moralsk skadelige» jobber. I Sudan kan kvinner i visse yrker, som for eksempel leger og sykepleiere, jobbe kvelds- og nattskift. Kvinner som ar-

beider i servicenæringen risikerer å bli arrestert om de gjør det samme.

Familielovene hindrer jobb

De største begrensningene ligger likevel i familielover. Slike lover regulerer rettigheter og plikter mellom mann og kone. Mens koner kan kreve å bli økonomisk underholdt av sine ektemenn, er prisen å vise lydighet.

I 18 land i verden – hvorav ti land er i Midtøsten og Nord-Afrika – kan ektemenn, med loven i hånd, nekte sine koner å jobbe. I Sudan, som er blant de mest restriktive statene i verden kan en kvinne paradoksalt nok bli president, men likevel trenge sin manns tillatelse til å jobbe utenfor hjemmet.

Andre typiske hindringer som møter kvinner er at de ikke kan få identitetspapirer og pass på egenhånd. De kan heller ikke reise i og utenfor landet uten tillatelse fra en mannlig verge, og kvinner har bare rett til halv arv sammenliknet med sine brødre. Familielovreform står også høyt på kvinneaktivisters agenda i land med slike lovbegrensninger.

Forskning fra enkelte andre utviklingsland støtter opp om argumentet om at endring av familielovene er et effektivt virkemiddel for å styrke kvinners stilling og bedre deres muligheter på arbeidsmarkedet.

En endring av familieloven i Etiopia i 2000 innførte 18-årsgrense for ekteskap. Samtidig ble formuleringer om at kvinner må være lydige og om at mannen er familiens overhode fjernet. Forskere analyserte informasjon

fra husholdningsundersøkelser fra like før og fem år etter at reformen ble innført, og de sammenliknet med etiopiske regioner som ikke hadde endret loven. Funnene var tydelige. Flere kvinner var i jobb i de regionene som hadde endret familieloven.

Norge satser på utdanning

Økonomiske rettigheter for kvinner er et viktig likestillingsgrep. I tillegg er det smart økonomi. Et av hovedmålene i Norges *Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken 2016-2020* er at kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta

på lik linje med menn i arbeidslivet. Dessuten skal vi «støtte nasjonale reformprosesser, herunder familierlov-givning, som gir kvinner mulighet til å ta lønnet arbeid».

For Norge har jenters utdanning blitt et viktig satsingsområde. Jenters rett til utdanning er blitt en politisk hjertesak for statsminister Erna Solberg som har klokke-tro på at utdanning av jenter skaper en positiv sirkel. *Stortingsmelding nr. 25 (2013-2014) Utdanning for utvikling* argumenterer for en økt satsing på jenters utdanning.

På fem år har Norge femdoblet støtten til utdanning for jenter på

Månedens
spatist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Fagbevegelsen i Afrika – få, men fryktet

Fagforeningene i afrikanske land er ofte små og under politisk og økonomisk press. De er allikevel fryktet for sin historiske, potensielle og faktiske makt, skriver Camilla Houeland

■ DEBATT

Om å snu en supertanker

Verdensbanken har vært en «kjær» hoggestabbe for mange, med rette. Men noen trender og beslutninger indikerer at Banken er i ferd med å endre seg, skriver Morten Eriksen og Andrew P. Kroglund.

■ DEBATT

Fører matmangel til mer krig?

Det er lite vitenskapelig hold i tanken om at kortsiktig reduksjon i mattilgangen øker sannsynligheten for utbrudd av konflikt, skriver Jonas Vestby, Ida Rolfsen og Halvor Burhaug som alle er forskere ved Nupi.

bekostning av andre viktige områder som støtte til nasjonale lovreformprosesser. En av begrunnelsene er at økt utdanningsnivå vil få flere kvinner ut i arbeid (s.14). Men selv om lik rett til utdanning er viktig, så er det ingen garanti for at kvinner deltar i arbeidslivet på lik linje med menn.

Hva er effektivt?

Hvis Norge skal evne å bidra til å gi kvinner fulle økonomiske rettigheter, så er ikke satsning på utdanning tilstrekkelig. Handlingsplanens mål om å støtte nasjonale reformprosesser er god, men det skorter på gjennomføring. Hvis vi skal endre diskriminerende familiever, må norske myn-

digheter i større grad fokusere på de tiltakene som er mest effektive.

Mye tyder på at kvinneaktivister og kvinneorganisasjoner spiller en helt avgjørende rolle for å presse på for familiever, som blant annet kan sikre kvinners rett til arbeid. Forkjemperne for kvinners rettigheter fortjener norsk støtte. ■

«I Emiratene fastslår loven at kvinner ikke kan arbeide i «helsefarlige, tunge og moralsk skadelige» jobber.»

Øyvind Eggen

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Liv Tønnessen er forskningsdirektør ved Chr. Michelsen Institutt (CMI).

Foto: Espen Røst

Sett fra sør av OluTimehin Adegbeye

De som mener at jenter «fortjener» å dø

HVORDAN SKAL man håndtere uønskede og ikke-planlagte graviditeter? Jeg har nylig hatt noen interessante nett-samtaler om dette.

Nigeria er et hyperreligiøst, konservativt og patriarkalsk samfunn, derfor mener de fleste mennesker her at aborter skal være ulovlig. De ser på abort som noe umoralsk som kvinner ikke skal kunne benytte seg av.

Men hva er egentlig umoralsk? Hvor moralsk er det å tvinge en ung jente til å gjennomføre et svangerskap når hun har overlevd en voldtekt og blitt gravid mot sin vilje? Er det moral å pålegge kvinner som allerede har for mange barn, å måtte føde enda et barn fordi hun ikke har tilgang til prevensjon?

ALTFOR MANGE nigerianere mener kvinner og jenter fortjener å dø av komplikasjoner dersom de er desperate nok til å forsøke en ulovlig abort. Det fortelles om kvinner som er blitt utsatt for voldtekt og seksuelt misbruk av personer som tilbyr ulovlige og usikre aborter. Det er ingen sterke offentlige reaksjoner på dette.

Konservative middelklasse-damer og mektige religiøse grupper driver en sterk påvirkning for å hindre fattige kvinner og jenter adgang til seksuell og reproduktiv helsehjelp. Uforholdsmessig mange kvinner på landsbygda mangler livreddende hjelp, fordi organisasjoner som Marie Stopes og Planned Parenthood nektes å arbeide der. Og alt dette, i moralens navn.

NÅR EN KVINNE bestemmer seg for å ikke fullføre et svangerskap, er det etter at hun har vurdert sin livssituasjon og kommet til den konklusjon at omstendighetene ikke er tilstede for å gi et barn en

sunn, lykkelig og kjærlig oppvekst. Kanskje fordi hun ikke har den sosiale støtten hun trenger, eller fordi hennes liv allerede er fylt av andre oppgaver. Hun kan ha ønsket å bli gravid og så kommet i en dramatisk annerledes situasjon enn den hun ønsket å bringe et barn inn i. Hun kan ha glemt prevensjon eller den kan ha feilet.

Uansett årsak, vi lever i en verden hvor foreldrensansvaret faller mest på kvinnen. Så hvem er bedre til å avgjøre om et svangerskap skal fullføres enn kvinnen selv?

Det er en overveldende ironi i det faktum at de sterkeste anti-abortgruppene også er imot prevensjon, imot seksualundervisning og imot alle former for sex som ikke finnes sted innenfor et heteroseksuelt ekteskap. Såkalte «Pro life»-bevegelser prioriterer kontrollen over kvinners kropp over alt annet, inkludert livskvaliteten til de fostrene de hevder å bry seg så sterkt om.

DE FÆRRESTE mennesker planlegger å få barn hver gang de har samleie. De som argumenterer med logikken: «Sex fører til babyer, hva tror du?» har et komplett urealistisk syn på hvordan og hvorfor folk har sex.

Jeg lengter etter den dagen da mitt land omsider vil akseptere at kvinners rett til selvbestemt abort er kommet for å bli, og dermed aksepterer abort som en legal, sikker og tidsmessig helsehjelp tilgjengelig for kvinner og jenter.

I stedet for å hylle religiøse og patriarkalske ideer om moral må vi akseptere livets realiteter for folk flest og gjøre dem istand til å kontrollere sin egen framtid. Det vil aldri bli et tidspunkt i menneskenes historie hvor hver eneste graviditet er planlagt, velkommen og ønsket. Kvinner bør ha det siste ordet i spørsmålet om hvorvidt et svangerskap skal fullføres, fordi også våre liv er verdifulle og fortjener andres respekt. ■

OluTimehin Adegbeye er journalist, forfatter og aktivist. Hun bor i Nigerias største by, Lagos.

«I stedet for å hylle religiøse og patriarkalske ideer om moral må vi akseptere livets realiteter for folk flest.»

NRKs nye røst i Afrika

Med et håp om å bli Afrika-korrespondent pakket Ida Titlestad Dahlback (33) kofferten og flyttet til Sør-Afrika for å studere. Bare to år senere fikk hun drømmejobben. **Av Johanne Hovland, i Cape Town**

Jeg har alltid syntes det har vært et fascinerende kontinent med mange motsetninger og forskjellige ting som foregår samtidig. Dette ville jeg utforske og komme nærmere inn på, sier Ida Titlestad Dahlback (33).

For to år siden flyttet hun til Sør-Afrika for å ta en master i internasjonale relasjoner ved universitetet i Cape Town. Her, på sydspissen av kontinentet, har hun hatt to års permisjon fra jobben i NRK Nyheter for å fordype seg i globale og politiske spørsmål. Snart er masteren i havn, og fra høsten blir hun NRKs nye korrespondent i Nairobi med hele kontinentet som ansvarsområde.

– Vi er fornøyd med å ha ansatt en journalist vi visste var dyktig fra før. Vi gleder oss til å se henne i korrespondent-jobben, sier utenrikssjef i NRK Knut Magnus Berge til Bistandsaktuelt.

I den tøffe kampen om å bli en av NRKs neste korrespondenter måtte Dahlback gjennom en lang søknadsprosess og to intervjuer. Berge sier Dahlbacks valg om å ta en master i Cape Town var en av tingene som ga positiv uttelling. I tillegg kjente de godt til hennes faglige kvaliteter fra før, ettersom hun har vært i NRK Nyheter i ti år allerede. Likevel er hun den yngste de har ansatt i jobben.

– Det er viktig for oss å ha et bredt nettverk av journalister med variasjon i alder, bakgrunn og kjønn. Vi har tro på Ida som en ung journalist med lang erfaring, sier Berge.

Nysgjerrig og selvgående

Men å bli journalist har ikke alltid vært planen for 33-åringen fra Fredrikstad. Da Ida var yngre drømte hun om å bli dyrlege. Hun var ofte med faren på tur i skogen.

– Som barn var jeg full av fantasi. Jeg var veldig selvgående og likte å leke for meg selv, forteller hun.

Ida likte seg blant natur og dyr. Da hun skulle i arbeidsuke i 9. klasse på ungdomsskolen, falt valget derfor på praksis hos et dyrlegekontor. Men moren hadde en annen idé. Hun foreslo Fredrikstad Blad.

– Jeg tenkte «hvorfor ikke» og bestemte meg for å prøve!

Dét ble en døråpner. Etter en intens arbeidsuke fikk hun bli med videre i lokalavisas ungdomssatsing *U-zone*. Først med ansvar for ungdomsstoffet på sommeren, senere som tilkallingsvikar året rundt.

Trygg som midtpunkt

Sjenert har hun aldri vært. Med kunnskapslyst og samfunnsengasjement var journalistikk-yrket midt i blinken. Men journalistspiren ville ikke rett på journalistikk-studiene av den grunn. Da hun var ferdig på videregående, begynte hun på dramalinja ved Trøndertun folkehøgskole utenfor Trondheim.

– Teater har vært en interesse så lenge jeg kan huske. Som ungdom syntes jeg det var moro å tre ut og inn av ulike roller og leke med personligheter, sier Dahlback, som også deltok i flere revyer i oppveksten.

Hun forteller at erfaringen fra teater har lært henne mye om kroppsspråk og gitt henne trening i å stå foran folk.

Kunnskapshjem

Faren er lærer, moren er lærer, og farmoren var også dét. Ida vokste opp i et kunnskapshjem.

– Jeg likte det, fordi jeg har alltid vært nysgjerrig og hatt mange spørsmål. Hvis vi lurte på noe, var det bare å slå opp i leksikon. Eller spørre farmor. Hun var historielærer og hadde peiling på mye.

Samfunnsinteressen gjorde henne først interessert i å studere noe statsvitenskapelig. Men faren mente det kunne være lurere om hun utdannet seg til et yrke.

– Jeg la de andre planene på is og dro til Volda. Det viste seg å bli veldig fint.

Siktet høyt

Da praksisperioden på høyskolen nærmet seg, fikk hun beskjed av lærerne at det kunne være lurt å *ikke* søke hos de nasjonale nyhetsmediene. Det var bedre å starte hos et distriktskontor, for da fikk man mer ansvar, sa lærerne. Det var Ida enig i.

HVEM?

Ida Titlestad Dahlback (33)

HVA: Student, tar en mastergrad i internasjonale relasjoner ved Universitetet i Cape Town.

HVORFOR: NRKs nye korrespondent i Afrika.

Men hun søkte seg til nyhetsavdelingen på Marienlyst i Oslo likevel.

– Det skadet ikke å prøve. Jeg lovet meg selv å jobbe hardt dersom de slapp meg inn.

Og det gjorde de. Dermed bar det til Dagsrevyen i en alder av bare 21 år.

– Jeg jobbet intensivt og samvittighetsfullt de åtte ukene jeg var der. Når man sender en søknad er man bare et papir. Er man så heldig å få en fot innenfor, må man vise hva man er god for, sier den kommende Afrika-korrespondenten.

«Det ballet på seg», som hun sier. Hun ble tilkallingsvikar, fikk et vikariat og tilslutt fast ansettelse hos rikskringkasteren.

<<Hopper i det>>

– Ida er ikke ikke redd for noe. Hun bare hopper ut i ting, sier venninnen Ingrid Brataas.

Hun møtte Ida på et høyfjellshotell med familien en gang på nittitallet. Siden den gang har de holdt kontakten jevnlig, først som brevvenner. Nå har de kjent hverandre i over 20 år.

– Det er veldig morsomt å være venninnen til Ida. Hun kan så mye, og deler gjerne kunnskapen sin med andre. Hun skravler i vei og kommer lett i kontakt med folk, sier Ingrid på telefon fra Cape Town, der hun finner seg på et lite feriebesøk hos sin gamle brevvenn.

I løpet av de mange årene har Ingrid og Ida tilbragt flere somre sammen på hytta på Hvaler.

– Du kan si det, litt sånn billedlig sett, men også bokstavelig talt, så er Ida den som hopper fra de høye klippene, mens jeg holder meg rolig i båten, sier Ingrid.

Med kniv mot halsen

Etter to år i Sør-Afrika sitter Dahlback på mange erfaringer som hun tror kan komme godt med i jobben som nå venter i Nairobi. Hun har reist rundt til flere land i de sørlige delene av kontinentet, fått venner og bekjensker fra ulike land og sett den sørafrikanske kulturen innenfra.

Samtidig som oppholdet har vært lærerikt og spennende, har det også vært noen utfordringer underveis. I

– Afrika er mer enn krig, sult og nød, og med en ungdomsbølge i vekst kan mye endre seg de neste årene, sier NRKs nye Afrika-korrespondent Ida Titlestad Dahlback.

Foto: Moses Chisale

2016 ble den norske studenten utsatt for et brutalt ran, da tre menn brøt seg inn i venninnens leilighet mens hun var på besøk.

– De truet oss med kniv og tvang oss på gulvet. De bandt oss med tvkabler og la putene på hodene våre. Jeg fikk et kjøkkenhåndkle stappet i munnen, forteller Dahlback om den dramatiske hendelsen.

– Jeg følte meg utrolig sårbar og

ante ikke hva som skulle skje. Jeg ble redd for at vi skulle bli voldtatt eller i verste fall miste livet, sier hun.

Norsk naivitet

I tju minutter var mennene på stedet før de tok med seg verdisakene og forsvant. Da kom følelsene.

– Man får seg noen overraskelser når man kommer hit fra Norge. Man er vant til å stole på folk og er kan-

skje litt naiv. Jeg har innsett at ting kan skje, sier Dahlback, som mener hun har lært noe av hendelsen: At hun har blitt mer oppmerksom på sikkerhet, og forstår mer av hvordan det må være for folk å leve i et land med en kriminalitet man ikke kan motsette seg.

– For mange her er ran en del av hverdagen, og det er ikke nødvendigvis slik at de kommer på forsiden

av en avis eller får den oppfølgingen jeg fikk. Jeg hadde familie og venner som støttet meg, og fikk tilbud om traumeterapi. Det gjorde at jeg fikk bearbeidet hendelsen.

Derfor var det heller ikke aktuelt å avbryte studieoppholdet i Sør-Afrika.

– Det var mange som sa «hvorfor dro du ikke hjem?» Det tenkte jeg aldri på, sier den påtroppende korrespondenten.

Arven etter apartheid

Innleveringen av masteroppgaven nærmer seg, og snart er tiden i Sør-Afrika slutt. Oppgaven handler om fremmedfrykt. Dahlback har studert hvordan voldelige sammenstøt utviklet seg i Sør-Afrika i 2008 og 2015.

– Jeg tror arven fra apartheid fortsatt bidrar til å skape utfordringer og avstand mellom mennesker og grupper i landet. Under apartheid var man adskilt, og utviklet en frykt for dem som var annerledes enn seg selv. Derfor har samfunnet noen traumer som det er vanskelig å komme seg videre fra.

Samtidig tror hun en ny generasjon kan bidra til endring. I perioden hun har vært tilknyttet universitetet Cape Town har det vært omfattende protester mot økte studieavgifter.

– Den unge generasjonen her er villige til å stå på barrikadene og protestere. De har ingenting å tape og har fått til mye sammen, sier hun.

Et kontinent i endring

I dag er rundt 70 prosent av kontinentets befolkning under 30 år. Dahlback mener dette gir Afrika et potensial som ikke andre kontinenter nødvendigvis har. Med en stor ungdomsbølge kommer muligheter til fornyelse og forandring sosialt, politisk og økonomisk.

– Det er fortsatt store utfordringer i mange land i Afrika, og det kommer det nok til å være i flere år fremover, med flyktningkrise, klimaendringer og etniske konflikter. Samtidig er kontinentet i økonomisk vekst, med en ungdomsbølge som kan påvirke utviklingen til det positive, sier hun.

Det stereotypiske bildet av Afrika som et kontinent fylt av sult, fattigdom og nød er noe hun vil jobbe for å endre. Dahlback mener at dagens NRK-korrespondenter i Nairobi gjør en god jobb for å fortelle ulike typer historier, og at hun ønsker å føre dette arbeidet videre.

– Jeg ønsker å være en stemme unge kan følge for å vite mer om kontinentet. Mitt håp er at flere får interesse og kunnskap om Afrika når de har en journalist de kan identifisere seg med. ■

30 Bakerst

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

Ekspertnotter

- 1** Hva er navnet på myntenheten i Madagaskar?
- 2** Hva het det siste keiserlige dynastiet i Kina?
- 3** Hva heter Afrikabankens president?

Foto: Wikipedia

- 1** Hvem er dette?
- 2** Grunnstoffet kobolt forbindes ofte med hvilken farge?
- 3** Øya Bali tilhører hvilken stat?
- 4** Fra hvilke land kommer vinnerne av Nobels fredsprisen, Rigoberta Menchu Tum og Ellen Johnson Sirleaf?
- 5** Hva er Tora'en?

- 6** Hva het hovedstaden i Brasil fram til 1960?
- 7** Hva er navnet på den største og tyngste slangearten?
- 8** Hva heter den nye presidenten i Sierra Leone?
- 9** Liverpool-spilleren Mohamed Salah herjer om dagen. Hvilket land er han fra?

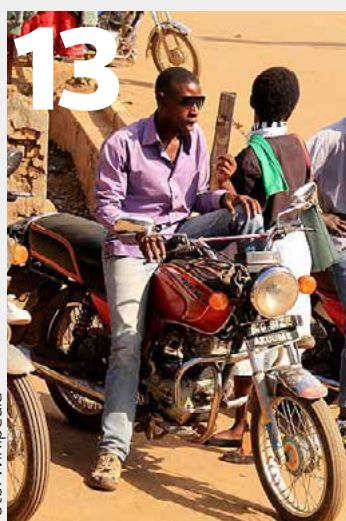

Foto: Wikipedia

- 10** Det internasjonale kvinneåret var i 1975, men hvilken dato er den internasjonale kvinnedagen?
- 11** Francis Ford Coppola regisserte denne Oscar-vinnende filmen fra 1979 om Vietnamkrigens redsler. Hva het filmen?
- 12** Hvilket år døde Kinas leder Mao Zedong?
- 13** Motorsykkeldrosjene i Uganda er både beryktet og berømt. Hva kalles de i Uganda?
- 14** NRK viser en dansk dramaserie som handler om bistandsarbeid i Tanzania på 80-tallet. Hva heter tv-serien?
- 15** Hvilke tre land ble hardest rammet av ebola-epidemien i Vest-Afrika?
- 16** Hvor mange sett med øyelokk har kamelen?
- 17** I hvilken by ligger hovedkvarteret for Den afrikanske union?

- 18** Hva er det offisielle språket i DR Kongo?
- 19** Er delfinen en fisk?
- 20** Hvor ligger kongedømmet Brunei?

Foto: Free Stock Photo

SVAR: 1: Joyce Banda, tidligere president i Malawi. 2: Bia. 3: Indonesia. 4: Guatemala og Liberia. 5: Det hebraiske navnet på de fem Mosebøkene og jødernes hellige skrift. 6: Rio de Janeiro. 7: Ana-konda. 8: Julius Maada Bio. 9: Egypt. 10: 8. mars. 11: Apokalypse nå. 12: 1976. 13: Boda-boda. 14: Liberty. 15: Liberia Guinea og Sierra Leone. 16: 3. 17: Addis Abeba. 18: Fransk. 19: Nei, et pattedyr. 20: På Ekspertnotter: 1: Madagassisk Ariary. 2: Qing-dynastiet 3: Akinwumi Adesina. øya Borneo i Sørøst-Asia.

3300*

ABONNERER PÅ VÅRT
NYHETSBRØV PÅ E-POST

* Antall abonnenter per 25. april 2018.

BISTANDSAKTUELT

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

David Gairdner har sluttet seg til KPMGs International Development Advisory Services (IDAS). Han er en evalueringsspesialist som har jobbet i sårbare stater og konflikt-påvirkede miljøer. Han har fokus på multi-laterale programmer og flergiverfond. Etter at han ble tilsluttet KPMG har Gairdner arbeidet med temaer og programmer som Kimberley Process, Law and Order Trust Fund for Afghanistan, African Risk Centre og Joint Peace Fund for Myanmar.

Milena Tevanovic er ny daglig leder i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH). Hun kommer fra stillingen som generalsekretær i Hostelling International Norge, og har før dette jobbet som enhetsleder i Norsk Folkehjelp. Milena er utdannet lærer og har cand. mag.-grad i sosialantropologi fra Universitetet i Oslo.

Silje Ryglund er ansatt som ny rådgiver i Norsk Folkehjelp i avdelingen for utvikling og humanitært samarbeid. Hun er både programrådgiver for Rwanda og politisk rådgiver for utviklings spørsmål. Ryglund kommer fra stillingen som politisk rådgiver i Arbeiderpartiet. Hun har lang erfaring fra politisk arbeid, internasjonalt samarbeid og demokratiasistanse. Ryglund har en mastergrad i internasjonale utviklingsstudier fra NMBU.

Embla Regine Mathisen (21) er valgt til ny leder i Changemaker. Hun tar over som leder etter **Tuva Krogh Widskjold**, og skal styre organisasjonen sammen med **Harald Berger** og **Mari Hasle Einang** som nestledere. Mathisen kommer fra Tønsberg og har tidligere ledet lokalgruppa i Tønsberg. Det siste året har hun vært nestleder i organisasjonen.

Catharina Bu er ansatt som internasjonal rådgiver i Tankesmien Agenda. Hun

Ny leder i Spire

Hege Skarrud er valgt til ny leder i miljø- og utviklingsorganisasjonen Spire, Utviklingsfondets ungdomsorganisasjon. 27-åringen fra Kongsberg har en mastergrad i internasjonale miljøstudier fra NMBU, og ble med i Spire sitt handelsutvalg vinteren 2016.

– Det å kunne være leder for Spire er som å få i både pose og sekk. Jeg har alltid hatt et ønske om å kunne jobbe i en organisasjon som jobber tverrfaglig, og samtidig har spisskompetanse på systemkritikk. Spire er en organisasjon i sterk vekst, med en utrolig kunnskapsbank i alle ledd av organisasjonen. Det er vi som unge voksne som skal lede verden i riktig retning de neste årene, og det gleder jeg meg til å være med på. Det å ha tilliten fra en av de viktigste organisasjonene som jobber for denne omstillingen i Norge er både rørende og et stort privilegium, sier Hege Skarrud. Spire har ti lokallag spredd over hele landet og rundt 1000 medlemmer. Skarrud starter i jobben i mai og sier hun gleder seg. – Tiden framover blir utrolig spennende. Vi har allerede mange store planer for årene som kommer, og vi vil synliggjøre disse godt over hele Norge. Jeg gleder meg til å jobbe videre med å skape en mer rettferdig og bærekraftig verden sammen med alle de flotte menneskene som allerede er i organisasjonen og som kommer til organisasjonen.

kom til Agenda fra stillingen som utviklingspolitisk seniorrådgiver i Redd Barna. Hun har en master i utviklingsstudier fra SOAS i England.

Mathias Slettholm er ansatt som internasjonal rådgiver i Tankesmien Agenda. Tidligere

jobbet han som kampanjemedarbeider i Kristelig Folkeparti, og har også vært praktikant ved den norske ambassaden i Budapest. Slettholm har en mastergrad i migrasjon fra London School of Economics.

Eirin Næss-Sørensen er ny leder for internasjonalt arbeid i Norges Handikapforbund.

Hun har tidligere jobbet i Kirkens Nødhjelp og i UNDP. Hun har utdannelse innen utviklingsstudier /kvinner / likestilling fra LSE, University of Cape Town og University of East Anglia.

Kari Helene Partapuoli (46) forlater Utviklingsfondet for å bli ny generalsekretær i Plan

Norge. Hun har ledet Utviklingsfondet de siste fem årene og er utdannet sosialantropolog fra Universitetet i Tromsø. Hun har tidligere vært daglig leder i Antirasistisk Senter og begynner i stillingen som Plan-sjef 1. august.

Jasmin Baulhasani (26) er ny rådgiver for kommunikasjon og samfunn i CARE Norge. Hun har tidligere jobbet ved Nobels Fredssenter og i Flyktningshjelpen. Hun har en bachelorgrad i journalistikk fra Middlesex University.

Anders Sætra (27) er ansatt som ny rådgiver for kommunikasjon og samfunn i CARE Norge. Han har bakgrunn som journalist og kommunikasjonsrådgiver og har vært praktikant ved Norges delegasjon til EU. Han har en mastergrad i politisk økonomi fra London School of Economics and Political Science.

Kim Noguera Gabrielli er ny avdelingsdirektør for barns rettigheter og bærekraft i UNICEF Norge. Avdelingen er nyopprettet i 2018. Avdelingen jobber bla. med norsk utenriks- og utviklingspolitikk, info- og rettighetsarbeid mot skoler, ansvarlige investeringer inkl. UNICEFs samarbeid med NBIM (Oljefondet), og bærekraftssamarbeid med næringslivet. Gabrielli har jobbet i UNICEF siden 2012 i Oslo og New York. Før det var han internasjonal rådgiver for ledelsen i Idrettsforbundet og jobbet i ulike internasjonale organisasjoner og studerte i Tyskland og Irland.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Espen Røst

espenrost@gmail.com

Nina Bull Jørgensen

nbjorgensen@gmail.com

Martin Skjæraasen

martin.skjaeraasen@gmail.com

Asle Olav Rønning

asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:

Ulrik Strøm Sæther

Ba-Musa Ceesay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 37 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

E-post Nyhetsbrev:

jasp@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

30. april 2018

Opplag denne utgaven:

19 400 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka

15. juni 2018.

Ny daglig leder søkes

Utviklingsfondet søker ny daglig leder som kan lede an i kampen mot sult og fattigdom. Søknadsfrist 13. mai.

UTVIKLINGSFONDET

Gonçalo Mabunda lager kunst og møbler av gamle våpen fra borgerkrigen. Kunstverkene hans blir framvist på museer og gallerier verden over.

Foto: Nina Bull Jørgensen

Make chairs, not war!

I Mosambik gjør kunstneren Gonçalo Mabunda internasjonal suksess med gjenbruk av gamle våpen. De blir til dekorative stoler, skulpturer og veggkunst. Bill Clinton er blant kundene.

Av Nina Bull Jørgensen, i Mosambik

I en bakgård i Maputo finner vi noe kan som minne om Reodor Felgens verksted. Ved første øyeblikk ser det meste ut som skrap. Men så begynner øyne å stirre på deg fra alle kanter. Du ser ansikter med gap som roper mot deg, mens en intens lyd skjærer i ørene – lyden av metall som sages, bankes og sveises.

Først når du kommer tett på ser du hva ansiktene er laget av – kalasjnikovover, pistoler, granater, patronhylser...

– Det var ikke min idé, sier Gonçalo Mabunda.

– Ideen kom fra *Conselho Cristão*, Det kristne råd i Mosambik, etter borgerkrigen. De dro i gang en kampanje for å samle inn alle våpnene som var brukt under krigen...

Vaskehjelp og løpegutt

Året var 1992. Etter en 15 år lang og blodig borgerkrig hadde regjeringspartiet Frelimo og opprørsbevegelsen Renamo endelig skrevet under på en fredsavtale. 17-åringen Gonçalo var på samme tid en ivrig vaskehjelp og løpegutt for det lokale kunstnerkollektivet *Núcleo de Arte* i hovedstaden.

Drømmen var å bli en kunstner selv. Og han grep sjansen da den bød seg.

– Så kom de til *Núcleo de Arte*, og sa til oss: «Hei, vi har alle disse våpnene. Hva kan dere gjøre med dem?»

– Vi tenkte: «Hæ? Det var en rar greie. Men det er vel mulig...»

I dag er løpegutten fra Maputo blitt en internasjonalt anerkjent kunster. Gonçalo Mabunda er utstilt på gallerier og museer verden over, som Pompidou-senteret i Roma, MOMA i New York, the Hayward Gallery i London, Mori Art Museum i Tokyo, Forsvarsmuseet på Akershus festning i Oslo – og sist under OL i Sør-Korea, for å nevne noe.

– Jeg kan egentlig ikke forklare suksessen... Sånn er livet, sier den mosambikiske kunstneren og smiler litt brydd.

«Conselho Cristão har fortsatt et lager. De samlet inn over 800 000 våpen...»

En stol for kongens sønn

Kunstneren tar Bistandsaktuelt med på omvisning i den innholdsrike bakgården. Vi stopper ved en stor og svært dekorativ stol, som nærmest ser ut som en trone. Armlenene er laget av geværkolber. Stolsetet av pistoler. Og midt på stolryggen, som er laget av patronhylser, er det formet et slags ansikt med to øyne og en åpen munn.

– Det er «*A cadeira do filho do rei*», stolen til kongens sønn, sier Gonçalo Mabunda.

Han slenger seg ned i stolen ved siden av, med breie bein og et enda bredere smil.

– Og dette er «*A cadeira do trabalhador*» – arbeiderens stol.

Det er én viktig forskjell mellom

de to stolene, forklarer kunstneren.

– Du ser at kongens sønn har en munn, han har en stemme. Arbeideren har bare øyne, ingen munn, forklarer kunstneren.

«Å snu døden til liv»

– Har du også et slags fredsbudskap av typen «*make art, not arms*» eller «*make chairs, not war*»...?

– Hvis du leser det ut av kunsten min, synes jeg det er fint. Krig har aldri gitt noen mening for noen. Og det er et budskap som må gjentas. Det krages uten grunn, og det er folket som må lide.

Borgerkrigen i Mosambik kostet mer enn én million mennesker livet – blant dem flere av Mabundas egne slektninger. Nå bruker kunstneren dekonstruerte våpen for «å snu døden til liv» gjennom livaktige figurer og møbelskulpturer.

800 000 våpen

– Det mer enn 25 år siden borgerkrigen nå. Hvor får du våpnene fra i disse dager?

– Ja, krigen tok heldigvis slutt, men *Conselho Cristão* har fortsatt et lager. De samlet inn over 800 000 våpen...

Etter at han begynte å tjene gode penger på kunsten har han også engasjert seg i organisasjonen *African Artists for Development*, og han har gitt penger til å bygge en skole i et av Maputos fattige utkantstrøk. ■

Side om side: Arbeiderens stol og stolen til kongens sønn.

Foto: Nina Bull Jørgensen

